Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש
לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

לית ליה כתיבה דתנן רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד תרי מאי טעמא לא משום דמחלפי ונעביד תרי וליכתוב עלייהו הי דפר והי דשעיר אלא לרבי יהודה לית ליה כתיבה מיתיבי (א) א שלש עשרה שופרות היו במקדש והיה כתוב עליהן תקלין חדתין ותקלין עתיקין וקינין וגוזלי עולה ועצים ולבונה וזהב לכפורת וששה לנדבה תקלין חדתין אלו שקלים של כל שנה ושנה תקלין עתיקין מי שלא שקל אשתקד ישקול לשנה הבאה קינין הן תורין גוזלי עולה הן בני יונה וכולן עולות דברי ר' יהודה כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא גזירה משום חטאת שמתו בעליה ומי חיישינן והתנן (ב) ב השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים אלא משום חטאת שמתו בעליה ודאי (ג) ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא והנך נישתרו רבי יהודה (ד) לית ליה ברירה מנא לן אילימא מהא דתנן (ה) הלוקח יין מבין הכותיים ערב שבת עם חשכה א] עומד ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה

לית ליה כתיבה. אין סומכין על כך דזמנין דלאו אדעתיה לעיוני בכתבא: משום דמחלפי. אי עביד תרי מניח מזרק השעיר על זה ושל פר על זה וכשבא לקחת את דם הפר פעמים שנתחלף לו ונוטל את של שעיר הלכך כי ליכא אלא חד לא מנח האי עד דשקיל האי ונמצאו העבודות כסדרן של שעיר אחר פר בפנים ושל פר אחריהם בהיכל ואחר כך של שעיר: תקלין חדתין. על האחד תקלין עתיקין על השני קינין על השלישי גוזלי עולה על הרביעי עצים על החמישי לבונה על הששי זהב לכפורת על השביעי וששה היה כתוב עליהן נדבה: תקלין חדתין אלו שקלים של כל שנה ושנה. מי שעליו להביא שקלי שנה זו שלא הביאן באדר מביאן כל שעה שירצה ונותנם בשופר של תקלין חדתין והגזברים נותנים אותן בלשכה ותורמין מהם שלש הקופות בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג(ו) (א): ישקול לשנה הבאה. ונותנן לשופר של תקלין עתיקין והגזברין נותנים אותן לשירי לשכה של אשתקד שמהן בונים חומת העיר ומגדלותיה כדתנן בשקלים (פ"ד משנה ב): קינין הן תורין. ממעות שבו אין לוקחין אלא תורין: כולן עולות. ר' יהודה לטעמיה דאמר לא היו שופרות לקיני חובה. ועצים ולבונה וזהב לכפורת מפרש במס' שקלים (פ"ו מ"ו) המתנדב עצים נותן מעות לאותו שופר ולא יפחות משני גזירין והמתנדב לבונה מביא מעות ונותן לתוך שופר לבונה ולוקחים מהן לבונה ומקטירין אותן ב] נדבה על המזבח החיצון זהב לכפורת המתנדב זהב נותן מעות לתוך שופר ולוקחין מהן זהב לכלי שרת והן המזרקות הקרויין כפורי זהב בעזרא (א) ודברי הימים(ז) (א כח): ג] וששה לנדבה. לקיץ המזבח לתת לתוכן מעות שלוקחין מכל הרועות של מותר אשמות וחטאות שנינו בהן ירעה וימכר ויפלו דמיו לנדבה ובפרק בתרא דמנחות (דף קז:) ששה שופרות כנגד ששה בתי אבות שבכל משמר ומשמר וכל אחד ואחד מכיר את של יומו ואם היה מזבח בטל ביומו שאין איש מביא קרבנות לוקחין בני בית אב מעות שופר שלהן ולוקחין מהן עולות והוא קיץ המזבח. שמע מינה מיהת דר' יהודה אית ליה כתיבה דקתני והיה כתוב עליהן: גזירה משום חטאת שמתו בעליה. שמא מת אחד מן הבעלים שנתנו מעות בשופר וכיון דיש בהן חטאות הוה להו מעות חטאת שמתו בעליה והן הולכות לים המלח(ח) ונמצאו מעורבות עם הכשרות ופוסלות אותן והיינו מפני התערובות: שמתו בעליה ודאי. שאנו יודעין בו שמת משנתן מעות לשופר ועדיין לא קרבן ד]: ונברור ארבע זוזי. דמי החטאת וזוזי פשיטי קאמר זוזי מדינה שיש ח' מהן בזוזי צורי והן דמי פרידה אחת דתנן עמדו קינין בו ביום ברבעתים (כריתות ח.) והרובע הוא חצי דינר צורי שהוא ארבעה זוזי מדינה: לית ליה ברירה. לא סמכינן אברירה למשרי איסורא: הלוקח יין מבין הכותיים. קודם שגזרו עליהם(ט) ואין לו כלים להפריש לתוכן תרומות ומעשרות: הרי הן תרומה. בתוכו:

ומיחל

קינין הן תורין. המתנדב תורין מביא ונותן בשופר שכתוב עליו קינין והמתנדב בני יונה נותן מעות לתוך שופר שכתוב בו גוזלי עולה: **והתנן** השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. תימה לי והאמר התם בפרק כל הגט (גיטין דף כח.) בגמ' לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות לא ואם כן נימא דמשום דילמא איכא זב וזבה ומצורע ומטמא מקדש ושמיעת קול וביטוי שפתים שהגיעו לגבורות דחיישינן בהו שמא ימות אחד מהם וי"ל דאינו סברא דליחוש כולי האי דלא שכיחא הוא אי נמי יש לומר דהא דקאמר התם אבל הגיע לגבורות לא ה"מ במביא גט משום חומר דאשת איש אבל בשולח חטאתו אין חילוק בין הגיע ללא הגיע ותדע דאמתני' דהמביא גט קאמר לה התם ולא אמתניתין דהשולח חטאתו: **אלא** בחטאת שמתו בעליה ודאי. תימה מאי טעמא הדר ביה לימא לעולם טעמא דילמא ימות אחד מהן והא דתנן מקריבין אותן בחזקת שהוא קיים הא אמר התם שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן דהא חזינן דחייש רבי יהודה לבקיעת הנוד °וי"ל כיון דשמא מת לא חיישינן אם כן נעביד שופרות לקיני חובה וכל שעתא ושעתא ליסתרי לאקרובי כיון דשמא מת לא חיישינן ולא דמי להאי דפרק כל הגט (גם זה שם) דהרי זה גיטך קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד משום שמא ימות דהתם כי אמרינן ה] שמא ימות בזאת השעה אסורה לאכול שהרי אמר שעה אחת קודם למיתתו אבל הכא לא הויא חטאת שמתו בעליה אלא לאחר מיתה מיד ממש ואם כן אפילו כי אמר כל שעתא שמא ימות בזו השעה השתא מיהא לא שכיב ושרי לאקרובי': **ונברור** ד' זוזי. פירש רש"י משום דאמר פרק קמא דכריתות (דף ח.) ועמדו קינין בו ביום ברבעתים וד' זוזי הם דמי החטאת משמע מתוך פי' דבעי למימר דשני הפרדים עמדו ברובע שלס ו] שזהו דינר צורי שהם ח' זוזי מדינה נמצא החטאת בד' זוזי ובספ"ב דכריתות (דף י:) אינו משמע כן דקאמר מדחס רחמנא עליה בדלות חד מיתסר בעשירות דעשירות מייתי כשבה או שעירה בסלע ובדלות ברבעתים בדלי דלות נמי מייתי חד מי"ו דדלות אלמא רבעתים רובע דינר קאמר דהיינו חד מי"ו בסלע והא דנקט הכא ד' זוזי לאו דוקא קאמר אלא אורחיה דגמרא הוא למימר הכי וכי האי גוונא איכא בערכין בפרק המקדיש שדהו (דף כט.) גבי ההוא גברא דאחרמינהו לניכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה זיל שקול ארבע זוזי אחיל עלייהו ושדי בנהרא וכן בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מט:) ההוא גברא דאיערב ליה חביתא דחמרא דאיסורא בחמריה אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה זיל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא: **הלוקח** יין מבין הכותיים. דתניא גרסינן ולא גרסינן דתנן שאינה משנה בשום מקום ובמסכת דמאי פ"ז (משנה ד) יש משנה אחת שלא נשנו בה אלא דברי רבי מאיר סתמא ואע"ג דרבי מאיר גזר על יינן בפרק קמא דחולין (דף ו.) הכא קודם גזירה איירי ור' יוסי ור' שמעון אף על גב דסבירא להו במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סו:) תורמין משל כותים על של נכרים ומשל נכרים על של כותים דכותים גרי אריות הן(י) מכל מקום כיון דפורשין מע"ז יותר מנכרים ומחזיקין בתורה שבכתב גם את אלהיהם אינם עובדים כמו שהיו עושין בבית ראשון(כ) משום הכי כשגזרו על סתם יינן של נכרים לא גזרו על של כותיים אף על פי שגזרו על פיתן כמו לר"מ קודם שגזר עליהם שהיה יינן מותר ופיתן אסור אי נמי הכא מיירי במטהר יינו ז] ודוקא נקט מבין הכותיים אבל מבין עם הארץ דין אחר יש לו כדקתני במס' דמאי בסיפא דדמאי לא קתני שני לוגין שאני עתיד להפריש לפי שעמי הארץ לא נחשדו על התרומה כדאיתא בשלהי מסכת סוטה (דף מח.) אף על גב דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) הני כותאי עשורי מעשרי דבמאי דכתב באורייתא מוזהר זהירי הני מילי כשהם בעצמם אוכלין אבל כשמוכרין לאחרים לא חיישי על לפני עור לא תתן מכשול(ל) ואף על פי שאינן חשודים על הגזל עמי הארץ נמי לא חשידי על הגזל ואפילו הכי חשידי על המעשרות דלא חשיב להו גזל לפי שהוא ממון שאין לו תובעין ועוד כל כמה דלא הופרש לא חשיב להו גזל ועוד סומכים הכותים אהא דדרשינן פרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פח:) ואכלת ולא מוכר עוד יש חילוק אחר בין דמאי לודאי דבדמאי קתני שאני עתיד להפריש למחר ובודאי לא קתני למחר לפי שבערב שבת איירי כמו שפירש רש"י וכמו שמוכחת הרישא(מ) במסכתא דמאי ובשבת לא מצי להפריש ואע"ג דדמאי נמי אין מפרישין אותו בשבת אלא בספק חשיכה כדתנן פרק במה מדליקין (שבת דף לד.) ובמסכת דמאי (פ"א משנה ד) נמי תנן כי האי גוונא ומייתינן לה פרק במה מדליקין (שבת דף כג.) הדמאי מפרישים אותו ערום ובין השמשות אבל בשבת לא ה"מ היכא דלא קרא שם מבעוד יום אבל ודאי אפילו קרא לו שם מערב שבת אסור להפרישו

בשבת

מסורת הש"ס עם הוספות

א) שקלים פ"ו מ"ה, ב) גיטין כח., ג) [עיין תוספות סוטה יח. ד"ה חזר וכו' ותוס' תמורה ל. ד"ה ואידך], ד) [ב"ב כז:], ה) גיטין כה. כח. ב"ק סט: [דמאי פ"ז מ"ד] סוכה כג: עירובין לו: מעילה כב. חולין יד. תוספ' דמאי [פ"ח ה"ה], ו) שקלים פ"ג מ"א, ז) עי' זבחים כה., ח) עי' תמורה כב:, ט) עי' חולין ו., י) יבמות כד:, כ) מלכים ב' יז לג, ל) נדה נז., מ) פ"ו מ"ה, נ) עי"ש כב:, ס) לעיל טז ע"ב.

◆

תוספות ישנים

קינין הן תורין. שהמתנדב בני יונה והביא תורין לא יצא ידי חובתו או איפכא והלכך אע"פ שכולן נדבה ועולות צריך כתיבה לרבי יהודה: **וגוזלי עולה הן בני יונה.** רבנן פליגי על ר' יהודה בשקלים (דף ט. מ) ואמרי דקינין הם חובה אחד לעולה ואחד לחטאת וגוזלי עולה הן כולן עולות נדבה ולדידהו אתי שפיר למה הן כותבין כאן קינין וכאן גוזלי עולה דקינין משמע ליה אחד לעולה ואחד לחטאת אבל לר' יהודה דאית ליה כולן עולות תימה למה לא היו כותבין כאן תורי עולה כמו כאן גוזלי עולה. ריב"א. וגם ל"ע למה לא היו שופרות לקיני נדבה של תורים כמו לשל בני יונה כיון שמתנדב מין זה והביא זה לא יצא כדאמרינן בפרק קמא דחולין(ס). ה"ר אלחנן: **וזהב לכפורים.** ט] פירש"י כמו כפורי זהב שלשים וריב"א (גרס לכפורת והיינו י]) ריקוע פחים לפוי לבית קדשי הקדשים ולכפורת היינו לבית הכפורת כמו אחורי בית הכפורת(ס) ואומר רבי דהכי משמע בהדיא בירושלמי ובמסכת שקלים פרק התרומה (מ"ד) קתני שממותר התרומה היו עושין לפוי לבית קדשי הקדשים: **ונברור ארבע זוזי ונשדי במיא.** אומר רבי שיתנו מתחילה שאם ימות אחד יהיו אותם המעות שישליכו לים המלח (יהיו) קדושים בעבורו ושלו יהיו קדושים לצורך החי ולדעת כן יתנו בקן לר' יהודה (ג"כ ונמצא כ]) שלבסוף שהשליכו ארבעה זוזי לים המלח לא היו קדושין אלא לצורך המת כיון דס"ד דיש ברירה וא"ת כיון [שיתנו] אפילו אין ברירה נמי דאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין לו.) וסבר ר' יוסי אין ברירה והתנן שתי נשים שלקחו קיניהן [בעירוב או שנתנו קיניהן] לכהן לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה כהן יקריב עולה ומוקי לה רבה בשהתנו אלמא כשהתנו אין צריך ברירה והכא בעינן דיתנו ואפ"ה צריך ברירה והכא מיירי שהתנו ל] מתחילה כגון אם בא חכם למזרח וכן שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' ועוד הקשה מ"ר היכי סלקא דעתך דמיירי מעיקרא בלא התנו והלא איך יכול הכהן לעשות עולה לשם זו וחטאת לשם זו כיון שנתערבו הדמים ואולי יקנה אליו משל זאת ואליו משל זאת אך י"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך ומפרש רבי התם בשהתנו כלומר שהיו להם דמי קיניהן הקדש בשותפות ובשעת לקיחתן התנו וברור זה הקן יהא קנוי ללאה מחלקה שבמעות וזה יהא קנוי לרחל מחלקה ופרכינן התם מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזור זימנין דלא התנו פירוש שיטעו להניח הקדשן בתערובת בשעת לקיחת הקינין כמו שהיה עד עכשיו במעות קמ"ל וכרב חסדא נמי קמ"ל שהכהן יש בידו לפרש איזהו חטאת ואיזהו עולה ורב חסדא יכול להשמיענו באשה אחת ולא נקט שתי נשים אלא לאשמועינן דלא גזרינן משום דזימנין דלא התנו וגרס וכדרב חסדא כו' דבהדי דאתא לאשמועינן [דלא] גזרינן אטו לא התנו אשמועינן נמי דרב חסדא דאל"כ למה הזכיר ביחד מ] חטאת ועולה וא"ת ומה שייך להזכיר לענין ברירה לאשמועינן כדרב חסדא יותר מתחילתה י"ל דטובא צריך משום דמעיקרא סלקא דעתך שהכהן מברר בהקרבתן איזה של רחל ואיזה של לאה והשתא כי אוקמי בשהתנו הרי מבורר משעת לקיחתן להכי איצטריך לפרושי בשיויא שאין הכהן מברר עוד אלא איזה חטאת ואיזה עולה. מ"ר. וכדפרש' דבתנאי [איירי ואין] לפרש דבלא תנאי [דאם כן מאי] פריך ונשקול ארבעה זוזי ויאמר שיהיו לשם אותו שמת והנשארים יהיו לחיים דהא אפי' מאן דלית ליה ברירה לא מהני מידי כיון שהיו מעורבין דהא זהו דבר פשוט שאם יש כאן איסור מעורב שלא יוכל לומר זה האיסור יוצא לים המלח והשאר יהיו היתר כגון תרומה שנתערבה בחולין אין יכול לומר זו יהא של תרומה וזו יהא של חולין כיון שנתערב. ועוד הביא ריב"א ראיה לדבר מדתניא בתוספתא דמעילה (פ"א) נזיר שהפריש מעותיו ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי [ונתערבו] אין לו תקנה מה יעשה יביא שלש בהמות בין ממקום אחד בין משנים ושלשה מקומות ומחלל דמי חטאת על חטאת דמי עולה על עולה דמי שלמים על שלמים פירוש ויאלו כל המעות לחולין ויתן לכל מוכר כפי חלקו אבל לא היה יכול ליתן כל המעות על הבהמה כשלוקחה ויאמר זאת הבהמה תהיה עבור החטאת דהא ודאי לא מהני מידי. ועוד פירש ריב"א שאין לפרש דהכי פריך שילקחו כל הקינין באשראי ויאמרו מעות שבשופר שעתידין להיות נ] עד אחר הקרבה יהיו מחוללין על קינין אלו ומעות של אותן שעתידין למות יעמדו בקדושתן ולא יתחללו על האחרים ואותן קינין עדיין הם חולין ועכשיו הוברר הדבר שכל אותן שקרבו כבר מחיים הוקדשו ואותם

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ב מהל' שקלים הלכה ג:

סו ב מיי' פ"ד מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יד:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תקלין כו' ובפרוס החג ומי שלא שקל אשתקד ישקול לשנה הבאה כצ"ל והד"א:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **אלא בחטאת** וכו' וי"ל **כיון דשמא מת לא חיישינן.** עיין קדושין דף מה ע"ב תוס' ד"ה בפירוש אמר:

◆

רבינו חננאל

ואקשינן ומי גזרינן כה"ג והתנן במס' גיטין פ"ג (כח.) השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. הנה לא חיישינן. ופרקינן משום תערובת חטאת דודאי מתו בעליה. **ואקשינן ולישקול ד' זוזי מן השופר** וישליכם בנהר ויאמר אלו הן המעות שמתו בעליהן והשאר יקרבו. ודחינן ר' יהודה לית ליה ברירה כלומר מי יברר לנו שאותן ד' זוזי שלקח והשליכם בנהר שהן עצמם היו לאותו האיש המת. שמא אותן שהשליך מעות של אחרים היו ומעות של מת בשופר נשארו. ואמרינן מנ"ל **דלית ליה לר"י ברירה** אילימא מדתנן הלוקח יין מן הכותים אומר ב' לוגין כו' כבר פירשנוהו בכמה מקומות מיהו דייקינן מדקתני ר' יהודה אוסר לשתות מן הנוד אע"ג דאמר התרומה והמעשר שאני עתיד להפריש הרי הן בנוד. לא אמרינן מתברר שהיין ששותה החולין הן. וכי אינו התרומה ש"מ דלית ליה בריר'. אלא מדתני במס' עירובין פ"ג דתני איו

◆

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

◆

הגהות וציונים

א] "ערב שבת עם חשכה" מיותר (רש"ש), וליתא בכת"י ושם ליתא גם "עומד ו". והגהת תלמיד היה והובא בפנים (דק"ס): ב] כת"י אותה: ג] הד"א (רש"ש): ד] כת"י קרבו: ה] נראה להוסיף **כל שעתא** (בארות המים): ו] כן הגיה מהרש"א (דפו"י "שלו"), עי"ש. והשיח יצחק הגיה **סלע**: ז] צ"ל **יינם** (רש"ש): ח] נדצ"ל **התוספתא** (בארות המים): ט] צ"ל **לכפורת** (גליון): י] צ"ל **פי' היינו** (גליון) שיח יצחק. ועי' תוס' הרא"ש: כ] צ"ל **ע"ב נמצא** (גליון): ל] צ"ל **דהכי איתי' שמתנה** (גליון): מ] צ"ל **ביחוד** (גליון): נ] צ"ל **לחיות** (גנזי יוסף, עי"ש):

בשבת עוד חילוק אחר דגבי דמאי קתני ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו פי' מדה אחת שאני עתיד להפריש למחר יהא מעשר ושאר מעשר דהיינו ט' יהא סמוך לו אותה מדה שעשיתי תחילה מעשר יהא תרומת מעשר על הט' ומפריש למחר אותה מדה של תרומת מעשר ושותה הכל ואפילו אותם התשעה שהן מעשר למאן דאמר מעשר ראשון מותר לזרים ולרבי מאיר דאמר אסור לזרים[א] אם הוא לוי שותהו אבל בודאי לא יועיל לו שהרי אינו יכול להפרישם אותה מדה בשבת ובלא הפרשה[ב] אינו יכול לשתות אותם התשעה כדקתני אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע ואם כן אם היה שותה המעשר כל כמה דלא הופרש הוה ליה כבקיעת הנוד אי נמי בודאי טבל הוא זקוק ליתן המעשר ללוי לקיים מצות נתינה עוד יש חילוק דגבי דמאי לכשיבקע קתני מעשר שני בצפונו או בדרומו וגבי כותים לא קתני אלא תשעה מעשר שני ואין קובע להם מקום והיינו טעמא דקביעת מקום הוי כמו הפרשה ובבין השמשות איירי כדקתני בתוספתא (דמאי פ"ח)[ב] וקדש עליו היום ובספק חשיכה מעשרין את הדמאי לא את הודאי ומהאי טעמא נמי לא קתני גבי כותים כדקתני התם ומחולל על המעות אלא ומיחל ושותה מיד פי' מתחיל או כמו שפירש הר"ר משולם זצ"ל ומיהל בה"י מזוג[ד] מלשון סבאך מהול במים (ישעיה א) אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום כדתניא בתוספתא דמסכת מעשר שני [פ"ג] מע"ש שבחפץ זה יהא מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר' שמעון אומר קרא שם וחכ"א עד שיאמר לצפונו או לדרומו ומייתי התם עובדא דרשב"ג ורבי יהודה ורבי יוסי שנכנסו אצל בעל הבית אחד בכזיב והיה מחלל בענין זה ואמרו לו לא ואכול מעותיך השכרת מעות אבדת נפשות ואפילו רבי שמעון דאמר קרא שם י"ל דמיירי כגון שאמר בתוכו דחשיב כקביעות מקום דהוי כעין פלוגתייהו דפליגי במסכת תרומות (פ"ג משנה ה) ומייתי לה בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) האומר תרומת הכרי זה בתוכו רבי שמעון אומר קרא שם ומפרש התם דכי אמר בתוכו כאילו אמר באמצעיתו דקבע מקום ולא כמו שפרש"י ומיחל מחלל דאינו יכול לחלל כדפרישית ועוד אם היה שותהו בחילול בלא הפרשה היה שותה טבלים למפרע כדפרישית לעיל וכן משמע הלשון דקאמר שאני עתיד להפריש אלמא כולהו צריך סופו להפריש וליכא למימר דשאני עתיד להפריש לא קאי אלא אתרומה דאי הוה תיילא בלא הפרשה אם כן היתה מדמעת ואוסרת הכל אם כן מעשר ראשון נמי (דכתיב[ה]) ביה תרומת מעשר וליכא למימר דאתרומה ומעשר ראשון קאי ולא אמעשר שני דמאיזה טעם הוה לן למימר הכי הא לא קתני אלא חדא זימנא שאני עתיד להפריש ואי קאי אתרי קאי אכולהו ועוד בתוספתא[ג] קתני עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם משמע אחריהן מן החבית ומיהו ההיא ראיה דתוספתא ודמסכת תרומה יש לדחות דכיון דמזכיר שכום התרומה והמעשר חשיב קריאת שם טפי ולא בעינן קביעות מקום והיכא נמי למאן דאמר במסכת תרומות פ' שלישי (מ"ה) [האומר] תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם ועוד תנן במסכת מעשר שני פרק רביעי (משנה ז) הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו ומיהו שאר הקושיות קשו לפרש"י ועוד דהך משנה גופא בעיא קביעות מקום מדקתני סיפא בצפונו או בדרומו:

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר רבי

ומיחל. מעשר שני על המעות דמה שיש בידו לתקן יתקן ושותה מן התערובת וכשיהיו לו כלים יפריש גם התרומה והמעשר דסמכינן אברירה ולומר זה היה[א] התרומה והוא שתה חולין:

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני. לאו דווקא שהרי כיון שכבר נטל מן הק' שני לוגין לתרומה אינו עולה י' שלימים למעשר ראשון ותשעה למעשר שני מן הנותרים ואין לומר דחיישינן שמא הכותי תרם תרומה גדולה ולהכי אין למעט בשביל התרומה ממעשר ראשון וממעשר שני וצריך לתקן עדיין אותם שני לוגין דשמא כבר הורמה התרומה ונמצא שהם זקוקים למעשר והמעשרות נמי צריך לחזור ולתקן דילמא הוה ליה מרבה במעשרות אין לומר כן דאם תיקן הכותי תיקן כראוי ואם לא תיקן לא תיקן כלל כדפי' לעיל:

דברי ר' מאיר. משמע הכא דאית ליה לר' מאיר ברירה ובפ' יש בכור (בכורות דף מח.) אמר דסבירא ליה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשים ומחצה לקוחות דמספקא ליה אי כיורשים אי כלקוחות אלמא מספקא ליה אי אית ברירה אי לא ויש לחלק בין הכא שמתנה ומברר דבריו להאיך דהאחין שחלקו שאין מתנין ומבררין כלום ובהא מיתרצא דרבא מוקי התם ר' מאיר ור' יהודה כרב אסי ובפ' כל הגט (גיטין דף כה:) קאמר רבא דתרווייהו אית להו ברירה וכן יש לתרץ דשמואל דאמר בפ' בתרא דבילה (דף לז:) דאפילו בדרבנן לית להו ברירה גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות ובפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא דאפילו בדאורייתא אית ליה ברירה דכי האי גוונא דייקינן בר"פ כל הגט (שם דף כה:) ופרש"י שם הטעם דחשיב ליה ברירה משום דאין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימו כשהוא מתנה עליהם וכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו משום ברירה הוי גט אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט עכ"ל והא דפריך בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) אלא מעתה היו לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה [ואם לאו יהא זה תרומה על זה] הכי נמי דלא הוי תרומה דמשמע שפשוט לו דהויא תרומה למאן דאית ליה ברירה קאמר אי נמי אפילו למאן דלית ליה ברירה קאמר כיון דמתנה בין ירדו בין לא ירדו חשיב טפי והשתא לפי החילוק שחילקנו בין היכא שמברר דבריו להיכא דלא קאמר מידי ניחא נמי דשמואל דבההיא דחבית ובהמה לא קאמר מידי וא"ת א"כ מאי פריך במרובה (ב"ק דף סט:) דר' יוחנן אדר' יוחנן דאית ליה ברירה בההיא דכל המתלקט ובההיא דהאחין שחלקו לית ליה ברירה[ו] לישני דיש חילוק בין היכא שמברר דבריו כההיא דכל המתלקט וחוזר בו הגמרא מתוך קושיא זו יש לומר משום דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במשנה וניחא ליה נמי למימר לא תיפוך ועוד כי הוה משני נמי הכי אכתי הוה קשה ליה מההיא דכל הגט (גיטין דף כה.) דדייקינן התם דרבי יוחנן לית ליה ברירה דאמר אף אחרון נמי אין פוסל אע"ג דהתם נמי מברר דבריו ומתנה לאיזה שתרצה אגרש בו ומיהו כי עביד התם צריכותא בתרי מילי דר' יוחנן הוה מצי למימר אי איתמר ההיא דהאחין שחלקו ה"א התם הוא דאין ברירה משום דלא מברר דבריו אלא בלאו הכי עביד צריכותא שפיר ועוד יש לתרץ ההיא דשמואל בענין אחר דבגיטין הדבר עומד להתברר שהרי או יחיה או ימות אבל ההיא דחבית ובהמה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא תיקשי דר' יוסי דהכא אדרבי יוסי בפרק מי שאחזו (שם דף עג.) דקאמר מה היא באותן הימים ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה ומיהו בלאו הכי לא קשה דמצי לחלק בין היכא דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה אבל היכא דתולה בדעת אחרים בהקדוש ברוך הוא שחייו ומותו תלוי בידו יש ברירה ולמאן[ז] דלא מפליג בין דעת עצמו לתולה בדעת אחרים[ג] לישני דטעמא דר' יוסי הכא משום בקיעת הנוד אבל קשה למאן דלא מפליג דשמעינן לרבי יוסי דלית ליה ברירה אע"פ שמתנה ומברר דבריו בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) האומר מעשר שני שיש לי בבית יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס רבי יוסי אומר לא חילל ולפי תירוץ שני שתרצנו אליבא דשמואל ניחא דבפרק מי שאחזו עומד להתברר או יחיה או ימות אבל התם שמא לא תעלה סלע בידו מן הכיס דשמא יגנב או יניח אותו כך לעולם ומה שהוצרכנו לחלק אליבא דשמואל דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אית ליה ברירה היינו לפרש"י דפי' דבכי האי גוונא נמי שייך ברירה ולא דמי לשאר תנאי דעלמא אבל אי אמרינן דכל דבר שהוא כעין תנאי לא שייך ביה ברירה כי ההיא דשמואל דמי שאחזו (שם) לא קשה מידי והא דדייק בפרק כל הגט (שם דף כה:) מההיא דמה היא באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה היינו משום דמוקמינן לה בפרק מי שאחזו (שם דף עג:) באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם למיתתו אם ימות ואם כן בשעה שיש לו לגט לחול לא מוכחא מילתא אם חייל אם לא אלא שלאחר מיתה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזו היתה שעה אחת קודם למיתתו ומיהו קשה מההיא דאם בא חכם למזרח[ד] שהוא דרך תנאי וקרי ליה ברירה ויש לחלק לפי שמנית שני עירובין ואין נראה ועוד קשה הא דאמר בפרק כל הגט (שם דף כה:) הריני בועליך על מנת שירצה אבא שהוא דרך תנאי וקרינן ליה ברירה אלא פרש"י עיקר דאף על גב דדרך תנאי הוא כיון דתולה אותו בדבר שאינו בידו קרינן ליה ברירה:

רבי

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) יבמות פה סוף ע"ב, ב) [פרק ח דדמאי], ג) גיטין כה., ד) ערובין לז:, ה) סנהדרין עט:, ו) י:, ז) נדה לא: לד., ח) תרומות ספ"ג.

תוספות ישנים

שנשארו ומתו הוברר הדבר שהקינין שעדיין חולין הן שלהן ואח"כ לוקחין ממעות שבשופר חוץ מנגד אותם של מתים ואומרים אם נשארו מעות של מתים בשופר[ח] אלה שהם בידינו הרי הן מחוללין על מעות הקינין הללו של השופר שכבר הם חולין שנתחללו על הקינין ואותם לא יתחללו אלא יושלך ליס המלח דאין חילול מועיל בהם כמו איסורי הנאה שאין להם פדיון והביא ראיה על זה מדתנן במס' זבחים בפרק התערובות (דף ע:) כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו באלף ימותו כולן נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה ירעו עד שיסתאבו כו' מכלל דבריסא אין להם פדייה אפילו נפל בהן מום מדלא קתני ירעו מיהו יש לחלק בין מעות דהכא לבהמה דהתם שאין לה פדיון לפי שיש לה קדושת הגוף וגם לאחר פדיון אסורה בגיזה ועבודה ועוד שיש לנו לקיים בהם מצות הכנסה לכיפה לסקול השור[ה] והאי טעמא לא שייך הכא אבל הביא עוד ראיה ממסכת נזיר פרק מי שאמר (דף כו.) דקתני התם מי שהיה מחויב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות כו' עד סתומין ילכו ליס המלח פי' כולן דאי תלייס אפילו מפורש[ט] נמי ילכו דמי חטאת ליס המלח ולמה ילכו כולם ליס המלח יקח בהמה אחת ויאמר דמי עולה יהו מחוללין על בהמה זו בכל מקום שהן ויקח אלה המעות ויאמר אם אלו של עולה מוטב ואם לאו יהו מחוללין על של עולה ויתנם למוכר והשאר יוליך ליס המלח אלא ש"מ שאין להם פדייה. ריב"א: ונברור ונישקול ונישדי בנהר. וא"ת ולמה ישליך אותם במים והא אמרינן בפרק ולד במעילה (דף יא.) ובפרק הריני נזיר (דף כד:) מעות סתומין יפלו לנדבה והני סתומין הן דאי מפורשין הן הא דמי חטאת ועולה מעורבין זה בזה ואפילו הן בגרורות מ"מ לא ידע איזה שני דינרין לחטאת ואיזה שני דינרין לעולה ועוד למה לי למימר ר' יהודה לית ליה ברירה אפילו אין ברירה יכולין לתקן ויפלו של מת לנדבה שיקחו כל מעות החיים ויאמרו דכל היכא דאיתנהו יהו מחוללין על הקינין הללו ושל מת אם הם ממעות שנשארו בשופר מוטב ואם לאו יתחללו כל היכא דאיתנהו על אותם שבשופר שנתחללו כבר על הקינין ושל מת יתחללו עליהם ויפלו לנדבה והן[י] תקנתא יכולה להיות אם קנו קינין אחר שמת אבל אם קנו קינין קודם שמת ואחר כך מת קודם הקרבה אי אפשר אז לתקן אלא על ידי ברירה שיקרבו אותם מתחילתם לשם אותם שהם עתידין לחיות עד אחר הקרבה ואותם שמתו קודם הקרבה הוברר הדבר שלא נקנו לצרכם וי"ל שלעולם מפורשין הן כיון שאומר אלו לחטאתי ולעולתי והן בכיס אחד כדאמרינן בנזיר בההיא שמעתתא אמר רב אשי הא דאמרת מפורשין לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי פי' ואינו מניחן יחד אלא אפילו אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי מפורשין הן ואיכא דאמרי אפילו אמר אלו לחובתי מפורשין הן כיון דלא אמר אלו יהו לנזירתי ולילדתי. מ"ר. ועוד דבלאו הכי נמי כמפורשין הן שאם הן בגרורות יקנה הכהן קן אחד מאותן המעות שני בני יונה ואומר מעות חטאת יהו מחוללין על זה ומעות עולה על זה ואם מעורבין מעות כולם (בלא) בשופר בלא בגרורות בשעה שיקח אותם הכהן קן ראשון נוטל ד' זוזי ויאמר שיתחללו מעות הראשון של[כ] קן זה דמי חטאת על יונה זו ודמי עולה על זו כל היכא דאיתנהו ואם הם אלה שבידי מוטב ואם לאו יתחללו אותם שבידי על מעות שבידי של ראשון שחללתי כבר על הקן וכי האי גוונא פרישית לעיל אם נעמיד מעות של שופר בלא גרורות כדפי' ה"ר אלחנן: ונישקול **ארבע זוזי ונישדי בנהרא**. פירש רש"י ארבע זוזי היינו חצי סלע[ל] צורי הקן והפרידה הוי שני דינרין שהוא רובע סלע[ל] צורי דהוי ח' דינרין והיינו הא דאמרינן בכריתות (דף ח.) ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים שני רבעים לשתי פרידות ואמרינן נמי (שם דף ט.) גר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו וק"ל מדאמרינן בפרק שני דכריתות (דף י:) בשמעתא מיכן אתה דן לעשירית האיפה בפרוטה מדאמר רחמנא איל בן שתי שנים בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנתו בסלע ומדשם רחמנא עליה דדלות למיהוי משית עשר בעשירות דתנן ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים תם רחמנא כו' אלמא רבעתיים היינו מאיסר בסלע והיינו רובע בדינר וא"ת והא אמרינן בב"מ פרק הזהב (דף נב.) בדינר עד רובע ומפרש התם רובע שקל מדלא קאמר עד רביע ומאי קושיא והא פירש הכא דרובע היינו רובע דינר י"ל דהתם דייק מדהזכיר דינר הוה ליה למימר רביעין ומדקאמר רובע ש"מ רובע שקל קאמר אבל בעלמא הוי רובע רביע דינר וא"ת א"כ אמאי נקט הכא ד' זוזי שהוא ב' דינרים י"ל שבימי התלמוד היו יקרים א"נ ארבע זוזי לאו דוקא אלא כן דרך התלמוד כמו (ב"מ דף סט:) שקול ארבע זוזי והב לפלניא ועל ההיא דהתם דאמר כבש בסלע ק"ל מדאמרינן בריש

הגהות וציונים

א] צ"ל **לומר** (כת"י) **זו היא** (דפו"י): **ב]** נדצ"ל **ובלאו הכי** (רש"ש, עיין שם): **ג]** [לפנינו ליתא אלא כמו שהביאה הגמ'] (גליון): **ד]** צ"ל **מוזג** (רש"ש): **ה]** צ"ל **דפתיכא** (גליון): **ו]** נראה דכאן שייכות התיבות דלהלן **וחוזר בו הגמרא מתוך קושיא זו** (בארות המים, וכ"ה בתוס' גיטין): **ז]** נדצ"ל **ומאן** (בארות המים): **ח]** **מוטב ואם אלה הם** בידינו כו' (גליון): **ט]** צ"ל מפורשין: **י]** צ"ל **ולזה י"ל דהדך** (גליון): **כ]** צ"ל **על** (שיח יצחק): **ל]** הגנזי יוסף הגיה **דינר** (ועי' שיח יצחק שכתב שלא זכה להבין דבריהם): **מ]** צ"ל **במעילה ובנזיר** (גליון): **נ]** צ"ל **מאיר**, או למחוק "וכו'":

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תוספות ישנים

איזהו מקומן (זבחים דף מח.) דחטאת בת דנקא וכן בכריתות פרק דם שחיטה (דף כב:) ומשמע דדוקא קאמר כדאמרינן בחגיגה מעה כסף בפ"ק דחגיגה (דף ב.) וי"ל דמעה מן המובחר בסלע אבל לכל הפחות יש לך להביא בת דנקא ועוד קשה לרבי דאמרינן בפרק בתרא דכריתות (כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא הוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ואילו בפרק שני דכריתות[ו] קאמר חטאת יולדת שהיא ממחוסרי כפרה שהוא בסלע י"ל דודאי יש לו להביא שמינה ואם מצא בפחות מדנקא מיהא שפיר דמי וא"ת מדתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קז:) כבש יביא הוא ונסכיו בסלע אלמא כבש עם הנסכים בסלע י"ל לעולם הוי שתם כבש בסלע בין יש בו נסכים בין אין בו נסכים. מ"ר: **ונישקול ארבע זוזי ונישדי במיא**. ויש ספרים דגרס לנהרא ונראה דע"י שחיקה קאמר כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כח.) דבין לרבה ובין לרב יוסף בשאר נהרות בעי שחיקה או יטיל לים המלח בעיניה ואמרינן נמי במעין ובנהר[מ] גבי הפריש מעות לנזירותו ומת יוליך הנאה לים המלח וגם בזמן הזה כשאנו מחללין כרם רבעי צריך לשחוק הפרוטה ולהשליכה לנהר. מ"ר: **ה"ג דתניא הלוקח יין ובו'**. וברייתא היא דבמשנה לא מסיים בה דברי רבי יהודה[נ] וכו': **מבין הכותים**. וקודם שגזר ר"מ על יינן כפירוש רש"י וא"ת מ"מ לר' יוסי ור' שמעון דהכא סברי דגרי אריות הן במנחות פרק העומר (דף סו:) ואיך שותין מיינן י"ל במטהר יינו על כך א"נ [אע"פ שגזרו על יינן דנכרים] לא גזרו על יינן דכותים לפי שלא להוטין לנסך אחר ע"ז כדאשכחן גבי בנות כותים נדות מעריסתן וגם בנות נכרים ששתי גזירות היו בפרק בנות כותים[ז] אע"פ שגזרו על פת כותים כשעלו מן הגולה כמו שמפורש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו אז מסכסכין לבוני הבית מ"מ על יינם לא גזרו. מ"ר: **מבין הכותים**. אבל מעם הארץ הוא ודאי מפריש תרומה גדולה כדאמרינן בסוטה (דף מח.) ולא אמרו נמי בעם הארץ שימתין למוצאי שבת אלא יכול להפריש למחר בשבת כדתנן בפרק בתרא דדמאי (מ"א) המזמין את חבירו שיאכל אצלו ואינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למחר כו' אבל הכא מיירי מה שאני עתיד להפריש למוצאי שבת מדקתני סיפא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כו' ואי בשבת מה יש לחוש והלא יפריש בשעת שתיה. מ"ר. ומה שנחשדו כותים על התרומות ומעשרות היינו משום דלית להו לאו דלפני עור לא תתן מכשול וא"ת הא איכא לאו דלא תגזול י"ל דהוי ממון שאין לו תובעין ועוד כל זמן שלא הופרש אינו רשאי ליתנו לא לכהן ולא ללוי וה"ר אליהו פירש דדרשי עשר תעשר ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח כדדרשינן בהשוכר את הפועלים (דף פח:): (ע"כ שייך לדף נה ע"ב) **עשרה מעשר ראשון**. וא"ת כיון שהופרש כבר שני לוגין אם כן אין העשרה של מעשר שלימין וי"ל דיעשה מדות קטנות אי נמי כי שני לוגין אינו אלא בספק כי שמא הפריש הכותי תרומה למאכלו וצריך להפריש ממאה אלו עשרה שלימין והוו שני לוגין ספק כולן תרומה ספק מעשר מעורב בהן ונותנן לכהן מיהו זה התירוץ אינו נראה לה"ר אלחנן דהא אמרינן בפ' שלשה שאכלו (דף מז:) דבדמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי ואם הפריש למאכלו אם כן הפריש הכל ואין צריך לעשר כלל ואם למכור לא הפריש כלום וצריך לחזור ולהפריש הכל אלא ודאי עשרה קטנים קאמר ועוד הקשה דהא רבי שמעון אית ליה בפרק העומר במנחות (דף סו:) דכותים גרי אריות הן ואית ליה במסכת תרומות ומייתי לה בפרק שני דקידושין (דף מא:) דנכרי ליתא בתרומה דנפשיה אם כן מה מועיל מה שהפריש על כן נראה תירוץ ראשון והא דנקט כותים דלפירוש זה דליתיה בתרומה דנפשיה אפילו טבל גמור נמי איכא למימר משום רבי מאיר נקטינהו דאית ליה התם גירי אמת הן אבל זו קושיא אחרונה אין נ"ל דכותים שאני ממאי דתנן הכותי והנכרי שתרמו תרומתן תרומה[ח] ותנן בדוכתא אחריתי תרומת נכרי מדמעת ורבי שמעון פוטר[ט] ולא מדכר כותי ש"מ דמודה בה דתרומתו מדמעת וטעמא כיון שגר הוא בידו לתקן עצמו מיד ובני ברית קרינן ביה: **ומיחל ושותה מיד**. [נמצא בהשמטות]:

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין אלמא אין ברירה ממאי דילמא שאני התם [א] כדקתני טעמא אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע ואמר[ב] להם לכשיבקע אלא מדתני איו [ג] דתני איו ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב אבל לכאן ולכאן לא והוינן בה מאי שנא לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ומערב נמי אין ברירה ואמר ר' יוחנן כשכבר בא חכם והשתא דאמרינן לרבי יהודה אין ברירה הא כתיבה אית ליה יום הכפורים נמי נעביד תרי ונכתוב עלייהו משום חולשא דכהן גדול לאו אדעתיה דאי לא תימא הכי בלא כתיבה נמי האי נפיש והאי זוטר וכי תימא לא מקביל ליה כוליה והאמר רב יהודה [ג] השוחט[ד] צריך שיקבל את כל דמו של פר שנאמר [א] ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד המזבח[ה] וכי תימא דילמא משתפיך מיניה האי חיור והאי סומק אלא משום חולשא דכ"ג לאו אדעתיה הכא נמי משום חולשא דכהן גדול לאו אדעתיה ההוא דנחית קמיה דרבא אמר יצא והניחו על כן שני שבהיכל נטל דם הפר והניח דם השעיר אמר ליה חדא כרבנן וחדא כרבי יהודה [ו] [א]אימא הניח דם השעיר ונטל דם הפר: והזה ממנו על הפרוכת כנגד ארון מבחוץ: תנו רבנן [ב] וכן יעשה לאהל מועד מה תלמוד לומר [ז] [ב]כשם שמזה לפני לפנים כך מזה בהיכל מה לפני לפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר כך מזה בהיכל [ג]וכשם שלפני לפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר כך מזה בהיכל [ב] השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם אמר ליה ההוא מינא[ח] לר' חנינא

השתא

לכשיבקע. נחוש לו כלומר לא חיישינן לשמא יבקע דאפשר דמסר ליה לשומר: **אין אדם מתנה על שני דברים.** להניח שני עירובין אחד למזרח ואחד למערב שמא[ה] אם יבאו שני חכמים אחד למזרח ואחד למערב ולומר[ו] לאי זה מהן שארצה אלך למחר לפי שקניית עירוב בין השמשות היא וכשזה בורר למחר אותו שירצה לא סמכינן אברירה לומר הוברר שהעירוב נגד חכם זה קנה שביתה אמש אלא על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא הוא מתנה אם בא למזרח עירובי של מזרח יקנה ואם בא למערב עירובי של מערב יקנה ואילו לכאן ולכאן על שני חכמים למקום שארצה אלך לא דאין ברירה: **והוינן בה.** דקס"ד בין השמשות עדיין חכם לא בא והוא באלכסון ויכול לבא משתמשן למזרח ולמערב ובא לו לאחד מהן: **מזרח ומערב נמי.** כשתלה זה עירובו בדעת החכם לומר יקנה עירובי[ז] לרוח שהחכם בא לה אין ברירה שמא בין השמשות היה בדעתו של חכם לרוח שכנגדה: **ואמר רבי יוחנן כשכבר בא חכם.** בין השמשות דקנה עירוב לאותו הרוח שכך התנה וזה מבעוד יום: **והשתא דאמרת.** טעמא דר' יהודה בקני חובה משום דברירה לית ליה אבל כתיבה אית ליה: **יום הכפורים.** דקאמר לא היה שם אלא כן אחד ליעביד תרי וכו': **לאו אדעתיה.** לעיוני בכתיבה: **דם הפר** סומק כדאמרן באידך פירקין (דף מה.) שדומה לדם הפרים: **ההוא.** שליח לבור דנחית קמיה דרבא והיה אומר סדר יום הכפורים בתפלה כמו שאנו אומרים: **חדא כרבנן.** דאמרת כן השני: **וחדא כרבי יהודה.** דאמרת נטל תחילה ואחר כך הניח אלמא לא היה כן שני להניחו (א) לכך הוצרך ליטול תחילה:

השתא

רבי יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין. תימה מנא ליה דטעמייהו משום דאין ברירה הא קתני בהדיא טעמייהו משום בקיעת הנוד וי"ל דלא היה נ"ל שזה יהא עיקר טעם לחוש לבקיעת הנוד ליום אחד ומה שהקשו לו מבקיעת הנוד אע"ג דלאינהו גופייהו לית להו האי טעמא י"ל שהיו ברצון מחזירין אותו והיו מקשים לו כל מה שהיו יכולין רק שיחזור בו וכי האי גוונא הויא ההיא דפ' התערובת (זבחים דף עז:) דקאמר רבי אליעזר לרבנן גבי איברי בעלת מום שנתערבו באברי תמימה ונתנן[פ] למעלה כו' לדידי מדכתב מום בם הוא דלא ירצו הא על ידי תערובת ירצו אלא לדידכו דדרשיתו מום בם לדרשה אחריתי אודו לי מיהא דבשר בעלת מום כעלים דמי אע"ג דאיהו גופיה לא סבירא ליה האי טעמא מדמצריך קרא וכי האי גוונא איכא בספ"ק דגיטין (דף יד.) הולך מנה לפלוני רב אמר חייב באחריותו ואם בא לחזור [אינו[ס]] חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור (אינו) חוזר ומפרש דבהולך כזכי דמי קא מיפלגי דלשמואל הולך [לאו[ע]] כזכי והא דקאמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור (אינו) חוזר לדבריו דרב קאמר אע"ג דאיהו גופיה אי הוה סבירא ליה כרב (דלאו) דכזכי דמי לא הוה אמר (אינו) חוזר מהאי טעמא וכי האי גוונא איכא בפ"ג דשבועות (דף כא:) בפלוגתא דר' שמעון ורבנן בשבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא וכן בפרק בתרא דמכות (דף יז.) בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן באוכל טבל כל שהוא ומה שמקשים לרבי יהודה דלית ליה ברירה וסבירא ליה בפ' החובל (ב"ק דף פ.) גבי דין יום או יומים קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי היאך מנא ידיו ורגליו דלא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וכן לרבי יוסי דמספקא ליה התם אי כקנין הגוף דמי ואת"ל לאו כקנין הגוף היאך מנא ידיו ורגליו דכי האי גוונא פריך לרבי יוחנן בס"פ השולח (גיטין דף מח.) מפורש בפרק השולח ואין להאריך כאן בזה: **מאי** שנא לכאן ולכאן [דלא] דאין ברירה. על כרחך רבי יוחנן לא מפליג בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דאי מפליג מאי פריך לימא לכאן ולכאן תולה בדעת עצמו הוא ומזרח ומערב תולה בדעת אחרים הוא אבל רב דקאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לו:) ליתא למתניתין דהתם דאית ליה לרבי יהודה ברירה ופריך אדרבה ליתא לדאיו מקמי מתניתין ומשני ליתא למתניתין מקמי [ברייתות[פ]] דהלוקח ודאיו דסמי חדא מקמי תרתי ומקשים לגם אדרבה ליתא לההיא דהלוקח ודאיו מקמי מתניתין דעירובין ומתני' דגיטין (דף עג.) מה היא באותן הימים וברייתא דמרובה (ב"ק דף סט.) דשחרית בעל הבית אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר דבהנך אית ליה לרבי יהודה ברירה ויש[צ] לומר דרב ודאי מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים וההיא דגיטין ודמרובה תולה בדעת אחרים היא ואם כן לרבי יוחנן דלא מפליג סבירא ליה ליתא לדאיו והלוקח מקמי [הני מתניתות[ט]] ואע"ג דבפ' משילין (ביצה דף לז:) פריך אהא דקאמר דלר'[ק] יוחנן בדרבנן אית ליה ברירה מדפריש רבי יוחנן מילתיה דאיו אלמא הכי סבירא ליה והדר ביה מכח ההיא קושיא אלמא דלרבי יוחנן איתא לדאיו יש לומר דלאו מכח ההיא קושיא הדר ביה ובלאו הכי ניחא ליה לשנויי לעולם לא תיפוך ותימה אליבא דמאן קמייתי בשמעתא מדאיו אי אליבא דרב מאי מייתי מדאיו דהוי תולה בדעת עצמו להאיא דשופרות דהוי תולה בדעת אחרים דאדרבה בתולה בדעת אחרים אית ליה לרבי יהודה ברירה ואי אליבא דרבי יוחנן קא מייתי הא לדידיה ליתא לדאיו וי"ל דאליבא דרב קאמר הכא וההיא דשופרות חשוב כתולה בדעת עצמו כיון דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים אי [נמי] בעשיית כהן[ר] תלייה בדעת כהן המקריב חשוב כמו היא עצמה ובהא נמי מיתרצא מאי דק"ל מאי קאמר ליתא למתניתין מקמי דאיו והלוקח והא מלתא דר"י אינה משנה בההיא דהלוקח אלא ברייתא היא ואמאי סמיך מתניתין דעירובין מקמי תרי ברייתות רבי לא שנאה רבי חייא מניין לו[ו] אדרבה סמי אפילו ברייתות טובא מקמי חדא מתני' והיה נראה לי לתרץ דרב לטעמיה דאמר בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף צו:) בגמ' אומר[ז] לו בעבדים הרי שלך לפניך סמי מתני' מקמי תרי ברייתות ולפי מה שפי' דההיא דשופרות חשיב תולה בדעת עצמו ניחא דבלאו הכי איכא למימר ליתא למתני' דעירובין מקמי מתני' דשופרות והלוקח ודאיו והא דלא מייתי לה התם משום דאינה פשוטה כל כך שיהא טעמו של רבי יהודה משום דאין ברירה דהא דייקינן עלה טובא בשמעת' ומהשתא נמי ניחא דלא נצטרך לדחוק ולומר דרבי יוחנן פליג על רב וקסבר ליתא לדאיו כי זהו דוחק ועוד דקשיא מההיא דשילהי בילה כדפרישי' אלא ניחא דלרבי יוחנן נמי מדקא מפרש למלתיה דאיו אלמא קסבר כותיה וסבירא ליה דליתא למתני' דעירובין וברייתא דכל שילקטו מקמי מתני' דשקלים דשופרות ומקמי ההיא דהלוקח ודאיו וההיא דמה היא באותן הימים סבירא ליה לרבי יוחנן דלא דייקינן מינה דיש ברירה משום דלכי מיית הוי גיטא דילמא לכי מיית זקוקה ליבם וחולצת ולא מתייבמת וכל זמן שבעלה חי הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולפ"ז מייתי שפיר בשמעתא מדאיו בין לרב בין לרבי יוחנן דתרוייהו אית להו שפיר דאיו ורבינו אלחנן תירץ דאליבא דרב קאמר דלא קאמר מידי כגון ההוא דלעיל דרבא ומדמי ברירה דתולה בדעת אחרים להיכא דאמר ומברר דבריו מתחלה כמו ההוא דאיו אף על גב דתולה בדעת עצמו הוי:

הימנו

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

סח ב ג מיי' שם פ"ג הלכה ה:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על ב' דברים כאחת אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב אבל לכאן ולכאן לא. (ואמר רבי) [והוינן בה] מ"ש דלכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי אין ברירה. ופרקינן ר' **יוחנן כבר בא חכם** ש"מ דלר' יהודה לית ליה ברירה. אבל כתיבה אית ליה ולמה אינו עושה ביוה"כ שנים וכותב באחד פר ובשני שעיר משום חולשא דכ"ג דלמא לא דייק ואתי לאחלופי ליה. **ההוא שליח צבור דנחת קמיה דרבה** דאמר יצא והניח על כן השני שבהיכל משמע כרבנן דאמרו שנים היו. ונטל דם [הפר] והניח דם השעיר משמע כר' יהודה דאמר שלא היה כן אחד לפיכך הוצרך ליטול קודם דם הפר. ואח"כ נתן במקומו דם שעיר. וא"ל רבה דבריך חציים כרבנן וחציים כר' יהודה אימא יצא והניחו על כן השני שבהיכל. הניח דם הפר בכן האחד ונטל דם השעיר: ת"ר **וכן יעשה לאהל מועד וגו'** כשם שמזה לפני ולפנים כך מזה בהיכל דגמר לאהל מועד ממה שנאמר מבית לפרכת. וכשם שמזה אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן עוד מדם השעיר. כך מזה בהיכל מדם הפר ומדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה. **ואקשינן וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש.** כלומר הפר והשעיר תרוייהו גמרי מהדדי אחת למעלה ושבע למטה מבית לפרכת בהיקש דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר גמרינן שיהיו עשיותיהן שוות היאך חוזרים ומלמדים בהיקש מדכתיב וכן יעשה לאהל מועד להזות אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן מדם השעיר באהל מועד כנגד הפרכת והא קי"ל בין לרבינא בין לרבא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש וזה מפורש בשחיטת קדשים פרק איזהו מקומן כו' בתחילתו בענין שחיטת קדשים בצפון וכן סוגיא דשמעתא במקומה. נאמר בעולה ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. ונאמר בחטאת ושחט את החטאת במקום העולה דכתיב זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת

גליון הש"ס

גמ' **אימא הניח דם השעיר.** עי' מג"א סימן קמו ס"ק יא:

תורה אור השלם

א) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: [ויקרא ד, ז] ב) וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: [ויקרא טז, טז]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [גיטין דף כו.], ב) [עירובין לו: וש"נ], ג) לעיל מח. זבחים כה. ע"ש, ד) [זבחים מ.], ה) לעיל מא., ו) עירובין צב., ז) עה ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וחדא כו' יהוד' כו' כן שני להניחו עליו לכך הוצרך:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] צ"ל אמר (דק"ס): ב] לעיל מח. איתא המקבל (גליון): ג] [צ"ל מזבח העולה] (גליון): ד] בד' באזיליאה נשתנה ל"צדוקי" מחמת הצענזור: ה] כת"י למערב ולומר: ו] "ולומר" ליתא בכת"י: ז] כת"י עירובי: ח] צ"ל יתנו (רש"ש): ט] רש"א (גליון): י] נדצ"ל יש (בארות המים): כ] נדצ"ל דר' (בארות המים): ל] צ"ל דאומר (בארות המים): מ] צ"ל להתברר שזה היה חלק (שיח יצחק). כת"י שיחלקוה: נ] צ"ל אין מתברר לעולם חלק (שיח יצחק): ס] יש להוסיף אפשר (גנזי יוסף): ע] צ"ל להעמיד המשנה בתירוץ (שיח יצחק, עיי"ש): פ] צ"ל דר' מאיר אדר' מאיר (גליון): צ] צ"ל אין לו ברירה כל כך (גליון): ק] צ"ל יוחנן (גליון):

תוספות ישנים

רבי יוסי ור"ש אוסרים דאין ברירה. והכי מסקינן בפרק בכל מערבין דלית ליה לרבי יוסי ברירה וקשה לרבי דרבי יוסי אדרבי יוסי דבגיטין בפרק מי שאחזו (דף עג.) גבי מה היא באותן הימים וא"ר יוסי מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גט אלמא סבירא ליה יש ברירה דהכי דייק בפ' כל הגט (שם דף כה.) על רבי יהודה ואין נראה לומר דלרבי יוסי הוי ספק אף לכי מיית דהא כי היכי דלרבי יהודה דהויא כאשת איש לכי מיית מגורשת ה"נ מסתמא לרבי יוסי ואומר רבי דשאני התם כי הדבר עומד להתברר ממילא אם ימות אם יחיה ולכך יש ברירה אבל כאן אין הדבר עומד להתברר וכן בההיא דעירובין דמעשר שני זה מחולל על הסלע שתעלה מן הכיס דמסקינן התם לרבי יוסי דלא חילל היינו נמי דבר שאינו עומד להתברר מיהו כי האי גוונא קאמר בריש כל הגט על רבי יהודה ומפליג בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו והאי שיהיה עומד להתברר דפירש [הוי] מלינן למימר התם אבל לרבי שמעון לא היה יכול לומר שם זה החילוק. הגה"ה. ומכח זה מתרץ רבי הא דקשיא ליה דשמואל אדשמואל דאית ליה ברירה בגיטין בפרק מי שאחזו[ל] גבי הא דאתקין בגיטא דשכיב מרע אם מתי יהא גיטא אלמא אית ליה ברירה ואילו בשלהי בילה (דף לז:) לית ליה לשמואל ברירה גבי שנים שלקחו בהמה וחבית בשותפות ואומר רבי דשאני בההיא דגיטא שאין

[illegible] הדבר ניכר שיהא עומד להתברר שמלוה[מ] חלק פלוני לזה וחלק פלוני לזה קודם שחלקו אבל גבי אם לא מתי [illegible] יחיה או לאו מיהו קשה לרבי מדאמרינן בב"ק פרק מרובה (דף סט.) אי הכי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר ר' [illegible] והאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן כו' ומאי קושיא והלא גבי כל שילקטו עניים היום [illegible]

[illegible] אבל גבי אחין אין להתברר[נ] חלק הראוי לכל אחד ואחד ועוד אמאי בעי למימר מעיקרא דמהפכינן ברייתא כל שילקטו משום ההיא דהלוקח יין והלא התם אין הדבר עומד להתברר כי[ס] יבקע הנוד כמו שהוא עומד להתברר גבי [illegible] להעמיד שם[ע] תירוץ אחר אבל קשה לה"ר אלחנן דר' מאיר אדר' מאיר דבהך דהלוקח יין אית ליה ברירה ובבכורות פרק יש בכור בנחלה מי שלא ביכרה כו' מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו אלמא מספקא ליה [illegible] אמר התם בפרק יש בכור דר"מ ורבי יהודה אית להו דרב אסי דמספקא ליה אי יורשים הוו אי לקוחות הוו וכו' כל הגט דבין לרבי יהודה בין לר' שמעון אית להו ברירה וטעמא דהלוקח יין משום דיבקע הנוד וע"כ [illegible] לספור דיש ברירה כשהתנה בפירוש כגון ב' לוגין שאני עתיד כו' והריני בועליך דפרק כל הגט והרי זה גיטך מהיום כו' דפרק מי שאחזו ובתירוץ זה מיתרצא קושיא דרבי יוסי אדרבי יוסי[פ] ודשמואל אדשמואל דשאני גבי [illegible]

[illegible]

השתא ברי טמאים אתון דכתיב (א) טומאתה בשוליה אמר ליה תא חזי מה כתיב בהו (ב) השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו בזמן שהן טמאין שכינה שרויה ביניהן (א) וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש (ב) האי הימנו ודבר אחר הוא ולא הוי היקש (ג) הניחא למאן דאמר לא הוי היקש אלא למאן דאמר הוי היקש מאי איכא למימר מקומות הוא דגמרי מהדדי אי בעית אימא חוץ מבפנים בחדא זימנא גמר תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרוכת אלא כנגד הפרוכת (ד) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים ודילמא דפר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז הוו דחזא דעבידי כסדרן ותנן נמי גבי פר העלם דבר של צבור כי האי גוונא כשהוא מזה לא היו נוגעין בפרוכת ואם נגעו נגעו אמר רבי אלעזר ברבי יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז ודילמא דפר ושעיר של יום הכפורים נינהו דחזנהו דעבידי שלא כסדרן נתערבו לו דמים בדמים אמר רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה ועולה לו לכאן ולכאן אמרוה קמיה דרבי ירמיה אמר (ה) בבלאי טפשאי משום דדיירי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכן הא קא יהיב למעלה דשעיר מקמי מטה דפר והתורה אמרה (ג) וכלה מכפר את הקדש כלה דם הפר ואחר כך כלה דם השעיר אלא אמר רבי ירמיה (ז) נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם הפר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם השעיר נתערבו לו דמים במתנות האחרונות סבר רב פפא קמיה דרבא למימר נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וחוזר ונותן אחת למעלה לשם שעיר אמר ליה רבא עד השתא קרו לן טפשאי והשתא טפשאי דטפשאי דקא מגמרינן להו ולא גמירי והא קא יהיב מטה דשעיר מקמי מעלה דשעיר והתורה אמרה תן למעלה ואחר כך למטה

אלא

השתא ברי. ודאי טמאים אתון ואין שכינה מיניכם שורה[א] בטומאה: **וכי דבר הלמד בהיקש.** כגון פר שלמד במתנות פנים אחת למעלה מן השעיר בהיקש והשעיר שבע למטה בהיקש מן הפר חוזרין ומלמדין מתנות שבפנים על מתנות הפרוכת בהיקש דוכן יעשה לאהל מועד וקיימא לן במסכת זבחים (דף מט:) דאין למדין בקדשים היקש מן ההיקש: **הימנו ודבר אחר.** היקש הראשון לאו היקש הוא ° שהרי בין בפר בין בשעיר כתיב מעלה ומטה ולא הוצרכו ללמוד זה מזה אלא את המנין הלכך כל חד וחד מעצמו למד מקצת ודבר אחר מסייעו במקצת ואין זה למד בהיקש. והיכי דמי היקש שאינו חוזר ומלמד (א) בהו כגון אם לא נאמר למטה בשעיר כלל או למעלה בפר לא נאמר כלל ולמדו הבהמות זו מזו בהיקש היינו היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש: **הניחא למאן דאמר וכו'.** פלוגתא בזבחים בפרק איזהו מקומן (דף נז.): **מקומות הוא דגמרי מהדדי.** אין זה היקש הלמד מן ההיקש שהרי בהיקש הראשון למדו בהמות[ב] זו מזו ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר ובהיקש השני לא הוקש שום דבר לאחת מן הבהמות ללמוד ממנה מה שלמדה בהיקש מחברתה אלא המקומות הוקשו זה לזה וכן יעשה לאהל מועד כאשר כפר על הקודש והקודש לא למד כלום מתחלה בהיקש אלא הפר הוקש לשעיר והשעיר לפר במתנות הקודש: **ואי בעית אימא חוץ מפנים בחד זימנא גמר.** אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול לחזור וללמוד על ההיכל בבת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש והיכי דמי היקש שאינו למד מן ההיקש כגון אם לא הוצרך היכל ללמוד מן לפניי ולפנים אלא מה שלמד בהיקש אבל השתא דהוצרך ללמוד ממנו את המפורש בו למד הכל בבת אחת: **אני ראיתיה ברומי.** במסכת מעילה (דף יז:) גבי בן תלמיון[ג] נעשה נס לר' אלעזר ברבי יוסי שריפא את בת מלך רומי שנכנס שד בגופה ששמו בן תלמיון והכניסוהו לאוצר המלך ליטול כל מה שירצה ולא היה חפץ אלא ליטול מאסף איגרות[ד] שכתבו גזירות[ה] שגזרו על ישראל ומצאם וקרעם[ו] ° ושם ראה כלי בית המקדש באוצר: **כסדרן.** מלמעלה למטה כמצליף (ו): **דמים בדמים.** של פר ושל שעיר קודם שנתן בפנים כלום (ז): **באתרא דחשוכא.** בבבל שהיא מצולה (ח): **הא קא יהיב למעלה דשעיר.** שנותן אחת למעלה לשם פר ולשם שעיר: **וכלה מכפר.** כלה הכפרות כמו שהן אמורות בענין: **במתנות אחרונות.** אחר שנתן אחת למעלה מן הפר:

כוסות

הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. להאי סיועה קשה הא דקאמרינן לעיל (ט) בברייתא[ז] לא יאמר למטה בשעיר וכו' דא"כ לא הוה יליף אלא מהיקשא דפר דהשתא לא הוי הימנו ודבר אחר וי"ל דברייתא דלעיל סבירא לה דהימנו ודבר אחר הוי היקש וקל להבין: **חוץ** מפנים בדבר אחד[ח] גמר. פי' רש"י איידי דניתן היקש לידרש בדברים המפורשין בפנים כגון למטה בפר ומעלה בשעיר נלמוד בבת אחת אף הלמד בהיקש עמו ותימה הוא לומר כן דהא יותרת הכבד ושתי הכליות דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם ופר העלם גמר מפר כהן משיח חשיב היקש מהיקש בזבחים פרק ב"ש (זבחים דף מא.) אע"ג דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם לענין הזאות דכתיבן בגופיה וכן בפ' איזהו מקומן (שם דף נה.) דלא גמרינן זבחי שלמי צבור שהן קדשי קדשים ובעי צפון מדאיתקש לחטאת ואע"ג דנפקא לן מהיקשא שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה דכתיב בחטאת (ויקרא ו) בגופיה וכן אשם לא יליף התם (י) צפון מדאיתקיש לחטאת אע"ג דגמרינן נמי מההוא היקשא סמיכה דכתיב בגופיה דחטאת (כ) מיהו כל זה נ"ל לתרץ דלא דמו להא דהכא דהכא כל ההזאות חשיב חד עניינא וכיון דגלי מקצת בגופיה גמרינן נמי בחד זימנא אפילו מאי דיליף בהיקש אבל הנך לאו חד עניינא נינהו ור"י פי' דמאחת למעלה דכתב בשעיר יליף בחוץ בין בפר בין בשעיר ומשבע למטה דפר יליף בחוץ בין בפר בין בשעיר דהכי משמע ליה וכן יעשה באהל מועד בשתי הבהמות כמו שעשה אחת למעלה בשעיר בפנים וכן כאשר עשה בפר בפנים למטה יעשה לשתי הבהמות באהל מועד ולא נהירא לריצב"א לשון בחד זימנא גמר דהכי הוה ליה למימר פר בחוץ למעלה משעיר גמר ושעיר בחוץ למטה מפר גמר ונראה לו פי' רש"י ולא דמי לכל הנך שהביא ר"י דהכא כיון דכתיב וכן יעשה באהל מועד מסתמא קאי אהזאות דכתיב בגופייהו דהיינו אחת למעלה דשעיר ושבע למטה דפר שהרי לא היה עושה לפני ולפנים אלא הזאות והאי כתב וכן יעשה וא"כ צריכין אנו ללמוד בחד זימנא גם מה שלמדנו בהיקש ° שאם לא כן אז לא הייתי מקיים וכן יעשה דמשמע לגמרי יעשה באהל מועד כמו לפני ולפנים וקרובים תירוץ זה ותירוץ שכתבתי אני למעלה להיות שוין (ל): **אני** ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים מפר העלם דבר. הקשה ריב"א והא בבית ראשון לא הוו פרוכת (מ) ובבית שני דהוו פרוכת לא היו מקריבין פר העלם דבר כדתנן בפ"ק דמגילה (דף ט:) אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות דכהן משיח מקריבו ולא מרובה בגדים ותירץ דבבית ראשון הוה ובפרוכת דבבי (מ) איירי ור"י תירץ דבבית שני הוה וההיא דמגילה איירי בהוראת כהן משיח לעצמו דקיימא לן (נ) הוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לצבור דמייתי פר אם טעה ועשה כהוראת עצמו ודוקא משיח דכתיב ואם הכהן המשיח אבל מרובה בגדים הרי הוא כשאר יחיד ומייתי כשבה או שעירה אבל פר העלם דבר של צבור אפילו כהן הדיוט מצי לאקרוביה כדאיתא בת"כ (ס) וכן מוכח דבבית שני איירי דאי בבית ראשון נימא[ט] של פר כהן משיח אלא ע"כ בבית שני איירי ולהכי לא קאמר נמי של פר כהן משיח דכהן משיח בבית שני לא הוה דיאשיהו גנז שמן המשחה [לעיל נב:]: **כלה** דם הפר ואח"כ כלה דם השעיר. לא ידענא מאי איצטריך לאיתויי האי קרא תיפוק ליה מדכתיב מתנות דם הפר ברישא וכתיב חוקה ושמא י"ל דלהכי אייתי האי קרא דאי מדכתיב חוקה ה"א מחוקה לא ילפינן אלא היכא דשינה הסדר של מעשה שלם כגון אם הקדיש כל עבודת שעיר דבחד מקום מקמי מתנות דפר אבל כי האי גוונא שאינו מקדיש אלא אחת ממתנות דשעיר מקמי שבע מתנות דפר לא מעכב להכי מייתי מדכתיב וכלה התורה אמרה כלה דם הפר לגמרי ואח"כ כלה דם השעיר והוי כמו שינה הכתוב עליו לעכב (ע):

אלא

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה י:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הימנו כו' ומלמד בהיקש כגון אם לא:

תורה אור השלם

א) טֻמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים אֵין מְנַחֵם לָהּ רְאֵה יְיָ אֶת עָנְיִי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב: [איכה א, ט]

ב) וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: [ויקרא טז, טז]

ג) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי: [ויקרא טז, כ]

רבינו חננאל

לפני ה' הנה גמרה החטאת שחיטה בצפון בהיקש מן העולה. וכתיב באשם מצורע ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה. ואמרינן למה לי לאקושי לחטאת ולעולה. ואמר רבינא צריכא דאי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה הו"א חטאת מהיכן גמר מעולה. וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ולמד בהיקש. וליקשיה לעולה א"ל אי אקשיה לעולה הו"א דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. ואמאי לא אקשיה לחטאת משום דניחא ליה לאקושיה לעיקר ולא לטפל. כיון דאיכא למימר הכי להכי אקשיה לחטאת ולעולה דלא ליהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. הא אמר דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש מהכא. כאשר יורם משור זבח השלמים כו' ואסיקנא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש אי מדרבא אי מדרבינא. ופרקינן **אינו זה חוזר ומלמד בהיקש** ממנו ודבר אחר הוא. כלומר זה שאתה למד ממנו דבר א' אינו אותו הדבר שלמד הוא בהיקש אלא זולתו הוא וכי האי גוונא לא הוי היקש. **הניחא לר' עקיבא** [זבחים נז] דסבר כי האי גוונא הוי היקש שנאמר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו'. וא' הקיש הכתוב את הבכור לחזה ושוק של שלמים מה חזה ושוק של שלמים לב' ימים ולילה אף הבכור לב' ימים ולילה. ובא ריה"ג להקישו לחזה ושוק של תודה ליום ולילה. ולא מצא ר' עקיבא להשיבו אלא כתיב ובשרם יהיה שאין ת"ל יהיה מה ת"ל יהיה הוסיף הכתוב הויה אחרת לבכור כלומר יום אחד. מכלל דתרווייהו סבירא להו דבכה"ג הוי היקש ובא ר' ישמעאל וא' עקיבא טעיתה. שלמים למדו א) ממעשר בהמה לענין (חמורה) ואמרת בתמיה וכי הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש זה דבר אחד הוא. הא אין עליך לדון אלא בהיקשא כלשון הראשון ולא מרבויי הכתובים. ואמרי' התם **במאי פליגי בהימנו ודבר אחר**. ר' ישמעאל סבר לא הוי היקש ור' עקיבא וריה"ג סברי הוי היקש. בשלמא למ"ד לא הוי היקש [היינו] דכתיב וכן יעשה לאהל מועד שהקיש הכתוב דם שעיר לדם הפר ולא חזר ולמד מדם השעיר אותו הדבר שלמדו מדם הפר אלא ההזאות שכתובים בגופן

חשק שלמה על ר"ח א) הגי' לפנינו בזבחים שם תודה מהיכן למדה משלמים וכי דבר הלמד בהיקש וכו' וכ"ה בספרי בפ' קרח ולפי זה אדרבה ר"י סובר דהוי היקש אבל רבינו נראה שהיה לו גי' אחרת שם וצ"ע.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [זבחים מח. מט: נה.], ב) [מנחות עח.], ג) זבחים נז., ד) מעילה יז:, ה) פסחים לד: זבחים ס: מנחות נג. [בכורות כה: כתובות עה.], ו) [לעיל טו. נד:], ז) עי' תוס' ע"ב ד"ה נותן ות"י כאן ד"ה נתערבו, ח) זבחים קיג., ט) נה., י) מט., כ) שם יא., ל) [וע"ע תוס' זבחים נז: ד"ה ואב"א], מ) לעיל דף נד., נ) הוריות דף ו:, ס) דיבורא דחובה פרשתא ד ה"ב, ע) לעיל נא: פ) שבת כ., צ) עי' לעיל טו. ויג: בלשון רש"י ז"ל ועיין ש"י, ק) סא., ר) ס:, ש) ס ע"א.

גליון הש"ס

[מכת"י רש"י ד"ה הימנו וכו' שהרי בין בפר בין בשעיר וכו'. עי' לעיל דף כג ע"ב בתוס' ד"ה ילבש וכו' ודף נא ע"א בתוס' ד"ה דוחה את השבת וכו' ובסנהדרין דף מג ע"ב בתוד"ה ונאמר]: רש"י ד"ה **אני ראיתיה ברומי. ושם ראה כלי בית המקדש.** באבות דר"נ פ' מ"א מכתשת של בית אבטינס שלחן ומנורה ופרוכת ואלן עדיין מונחים ברומי: תוס' ד"ה חוץ וכו' **שאם לא כן אז לא הייתי מקיים.** עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה דוחה:

הגהות וציונים

א] "ואין שכינה שורה ביניכם בטומאה" (כת"י): ב] ריטב"א וכת"י הבהמות: ג] במעילה תלמיון, וכן בכת"י כאן ובסמוך: ד] כת"י איגרת שכתבו בה גזירות: ה] בדפו"י לפני הצעוזור נוסף שמד: ו] צ"ל ומצאה וקרעה (דפו"י): ז] נדצ"ל אברייתא, עי' לעיל נה ע"א (שיח יצחק): ח] צ"ל בחדא זימנא (שיח יצחק): ט] יש להוסיף נמי (רש"ש): י] צ"ל דבמנגדנא (גליון) צ"ל דבמנגדנא (שיח יצחק): כ] צ"ל מפני (גליון): ל] "אבל" ליתא בדפו"י, והס"ד, ומה"ד כלה דם הפר כו': מ] צ"ל לעיל נז ע"א: נ] צ"ל וגימגם: ס] הד"א בדפוס ישן, וגי' שיח יצחק בהכי וי"ל דכיון שנותן: ע] גי' שיח יצחק להזות:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תוספות ישנים

הניחא למאן דאמר הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. כי הלא דבין בפר ובין בשעיר כתיב מעלה ומטה אלא שהמנין לא כתיב שם ואם תאמר לדידיה נמי מי ניחא והא קאמר לעיל לא יאמר מעלה בפר דגמר ממעלה דשעיר כו' והיכי הוה גמר אי לא הוה כתיב ביה בפירוש והא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש וי"ל כי התלמוד לא חש להאריך בהך סוגיא לשיטת התלמוד דלעיל אלא סתמא פריך להאי תנא אתי שפיר האי אבל לאידך תנא מאי איכא למימר ובמסקנא מיתרצא שפיר: **חוץ מבפנים בחד זימנא גמיר.** פירש רש"י אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול ללמוד על ההיכל בבת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש וצ"ע בכל דוכתא שמזכיר למד מן הלמד הלא יש ללמדו כעין פירוש זה ופירש ר"ת כלומר הא דגמרינן בהיקש שיהא אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר גמרינן כולו בהיקש שיהא כן בחוץ כבפנים ויש ספרים דגרסי חוץ ופנים בחד זימנא גמר וזה הלשון דחוץ ופנים משמע כדפרישית. מ"ר: ה"ג **תניא נמי גבי פר העלם דבר של ציבור.** כי זה אינו משנה: **והיו עליה כמה טיפי דמים של פר כו'.** ופליג ר' אליעזר אתנא קמא וא"ת מאי קושיא דילמא שלא במתכוון עשו כדקתני נמי ואם נגעו נגעו וי"ל שכולן לא היו נוגעין כיון שלא במתכוין עושה כן ועוד שהכהנים זריזין הן (פ). מ"ר: **שלא כסידרן.** שלא היו אחת למעלה ושבע למטה כסדר פר יום הכפורים אבל רש"י פירש גבי כסדרן דיום הכפורים כולם זו למטה מזו ואין נראה דהא לא בעינן אלא אחת למעלה אבל בשבע שלמטה אין חילוק אם הם אינם כסדרן אלא שיהו כולו למטה מן הראשונה דבגמ'[י] דלעיל לא מיירי אלא שמצריך שיהא באחת גב ידו למטה ובשבע גב ידו למעלה וה"ר יוסף פירש שלא כסידרן דמני[כ] שלא היו שם אלא שבע וצ"ע אם היו בפר ושעירי ע"ז שמונה או שבע (צ): **נתערבו לו דמים בדמים.** פירוש היינו קודם [שיזה] מתנות שבהיכל דאי קודם מתנות שבפנים והא אמר עולא לקמן (ק) שעיר ששחטו קודם מתנות שבפר שבפנים לא עשה ולא כלום ומסתמא לא פליג אדעולא: **התורה אמרה וכלה מכפר את הקדש כו'.** ה"ר יוסף לא גרים ליה וכלה מכפר את הקדש דלקמן (ר) דרשי ליה ר"ע ורבי יהודה לדרשא אחריתא וגירסא משובשת היא בספרים לפי שראו והתורה אמרה כו' אלא ודאי גרס והתורה אמרה כלה דם הפר ואח"כ כלה דם השעיר דאיכא מ"ד לקמן (ש) דסידרן מעכב ואפילו למאן דאמר לא מעכב מצוה מיהא איכא והוי כי ההוא דבסמוך והתורה אמרה תן למעלה ואח"כ למטה אבל[ל] וכלה דם הפר כו' משמע דלא קפיד אלא במה שמקדים שעיר לפר אבל במה שנותן של שניהם ביחד אינו מקפיד וכן לקמן[מ] גבי נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וגימגם[נ] קצת אמאי לא קפיד בהכי:[ס] **נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר.** ואע"ג שמזה נמי דם השעיר הני הזאות בטלות הן דאינו מתכוין להזאות[ע] מדם השעיר ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה היינו כשהגיע זמנו אבל כאן לא הגיע עדיין זמן הזאת דם השעיר ומשום בל תוסיף ליכא שלא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרינן בר"ה (דף כח:) לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ועוד דספיקא הוא:

(א) מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה אמרו עליו על ר' יהודה בר' אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה בד"א בשאין שם כל צורכו אבל יש שם כל צורכו אין מבטלין וכמה כל צורכו אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דהייצי גברי מאבולא עד סיכרא רב ששת אמר כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בס' ריבוא ה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. תניא ר"ש בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהן גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר א) הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו' גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר ב) למענכם שלחתי בבלה ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר ג) ושב ה' אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות (א) בבבל היכא אמר אביי בבי כנישתא דהוצל ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא ולא תימא הכא והכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומצלינא התם אבוה דשמואל [ולוי] הוו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קול ריגשא [קמו ונפקו רב ששת הוה יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה] ולא נפק אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה אמר לפניו רבש"ע עלוב ושאינו עלוב (ב) מי נדחה מפני מי אמר להו שבקוהו ד) ואהי להם למקדש מעט אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ור"א אמר זה בית רבינו שבבבל דרש רבא מאי דכתיב ה) ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר אביי מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנשתא כיון דשמעית להא דקאמר דוד ו) ה' אהבתי מעון ביתך (ג) הואי גריסנא בבי כנישתא תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר ז) כי כתבור בהרים וכרמל בים יבא והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה עאכ"ו דרש בר קפרא מאי דכתיב ח) למה תרצדון הרים גבנונים יצתה בת קול ואמרה להם למה תרצו דין עם סיני כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני כתיב הכא גבנונים וכתיב התם ט) או גבן או דק אמר רב אשי ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום הוא: אין עושין אותו קפנדריא: מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה מאי כשמה כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי איעול בהא א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרא מותר אר"נ בר יצחק הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא וא"ר חלבו אמר ר"ה הנכנס לבהכ"נ להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנא' י) ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב: עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: והתניא אינו תולש ומניח אבל תולש ומאכיל כי תנן נמי מתני' תולש ומאכיל תנן ת"ר בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעין בהן בהמה ואין מוליכין בהן אמת המים ואין מלקטין בהן עשבים ואם ליקט שורפן במקומן מפני כבוד מתים אהייא אילימא אסיפא כיון ששורפן במקומן מאי כבוד מתים איכא אלא ארישא: **מתני'** ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת בשניה כ) זכור בשלישית ל) פרה אדומה ברביעית מ) החודש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין בראשי חדשים בחנוכה ובפורים בתעניות ובמעמדות וביוה"כ: **גמ'** תנן התם באחד באדר משמיעין על השקלים ועל

להכנסת כלה. ללוותה מבית אביה לבית חופתה: **כגון דהייצי גברי מאבולא לסיכרא.** מחילת אנשים משער העיר עד בית הקברות מקום שסופדין אותו שם: **כנתינתה.** של תורה: **דשף ויתיב.** ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו (תהלים קב): **דכי מרחקנא פרסה.** (ד) אני נכנס להתפלל בתוכו: **רב ששת.** סגי נהור הוה: **בית רבינו.** רב: **וככרמל בים יבא.** למדנו שעבר כרמל את הים ואימתי היה (ה) בשעת מתן תורה: **כשמה.** כמשמעה: **אדמקיפנא אדרי איעול בהא.** בעוד שאקיף שורות של בתים הללו אכנס דרך הבית הזה ואקצר את הדרך ממבוי למבוי ובית הכנסת בין שניהן: **מעיקרא.** קודם שנבנה בית הכנסת שם: **ארישא.** משום כבודן של מתים אין נוהגין בהן קלות ראש קאי:

מתני' קורין בפרשת שקלים. להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא: **ומפסיקין לשבת הבאה.** מלומר פרשה שניה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מעשה עמלק למעשה המן: (ו) **פרה אדומה.** להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה: **ברביעית החודש הזה לכם.** שהם פרשת הפסח. ובש"ס ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל: **לכל מפסיקין.** מלקרות בענין היום וקורין בענין מועד מעין המאורע: **למעמדות.** וקורין במעשה בראשית כדקתני לקמן במתני': **גמ' משמיעין על השקלים.** בהכרזת בית דין: ועל

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. ולא קשיא מההיא דמס' דרך ארץ (זוטא פ"ח) דאמרי' מעשה ברבי עקיבא שמלא מת מצוה בדרך ונשאו ארבעה מילין עד שהביאו לבית הקברות וכשבא אצל ר' יהושע ור' אליעזר וספר להם אמרו לו על כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי לא היה מפני שבטל למודו אלא משום שהזיזו ממקומו ומת מצוה קונה מקומו:

הני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ותני אית ליה שיעורא ואין מבטלין תלמוד תורה בשבילו אלא כדי צורכו להתעסק בו ודוקא לענין ביטול תורה אבל לענין ביטול מלאכה אסור לכל בני העיר שהרי בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כז: ושם) לא מחלק בענין איסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי ותני:

אין מרעין בהן בהמות. משום כבודן של מתים אבל האילנות שנוטעין בהן מותרין ואין בהם משום כבודן של מתים אחרי שאין על הקברים עצמן:

לכל מפסיקין וכו' וליום הכפורים. צריך לומר דמיירי במנחת יום הכפורים שחל להיות בשבת והכא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל באותו שבת וקורין בפרשת עריות וכן בכל הני שאין קורין אלא ג' כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים דליכא למימר דמיירי ביום הכפורים שחרית שקורין בפרשת אחרי מות בחול ששה ובשבת שבעה דא"כ אמאי נקט יום הכפורים אפילו שאר מועדות נמי:

עין משפט
נר מצוה

לז א ב מיי' פי"ד מהל' אבל הל' ט סמג עשין ג טוש"ע י"ד סימן שסא סעיף א:

לח ג ד ה ו מיי' פי"א מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן קנא סעי' ה:

לט ז מיי' שם הלכה יא טור ש"ע שם סעיף י:

מ ח מיי' פי"ד מהל' אבל הל' יג סמג עשין מד"ס ג טוש"ע י"ד סימן שסח סעיף א:

מא ט מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף א:

מב י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

מג כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מד ל מיי' שם טוש"ע שם ס"ג:

מה מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מו נ מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ט סמג עשין מח:

רבינו חננאל

למיעל בי כנישתא אי צורבא מרבנן הוא לימא שמעתא אי תנא הוא לימא הלכתא אי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא מאי פסוקיך. **ומשתמש בתגא חלף.** פירוש המשתמש במאן דמתני שמעתא ראוי להריגה. **כל השונה הלכות** מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר הליכות עולם לו: **ת"ר מבטלין תלמוד תורה** להוצאת המת ולהכנסת כלה בד"א כשאין שם כל צרכו וכמה כל צרכו י"ב אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי כו'. והני מילי למאן דתני וקרי פירוש קרא או תנא אבל דמתני שמעתא לית ליה שיעורא. **תניא רשב"י חביבין ישראל** שבכ"מ שגלו גלה שכינה עמהם כו' ופשוטה היא. עד דרש רבא ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ומדרשות. אמר רבא כיון דשמעית להא לא יתיבנא וגריסנא אלא בבי כנישתא שנאמר ה' אהבתי מעון ביתך וגו'. **אין עושין בית הכנסת קפנדריא** ואם היה שביל מעיקרא מותר. פירוש קפנדריא לשון יון כשתהיה חצר שיש לה ב' פתחים אחד במזרח ואחד במערב הנכנס בזה ויצא כנגדו מפסיק החצר נקרא קפנדריא. אמר רב נחמן הנכנס בבית הכנסת על מנת כו'. אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו'. אוקימנא למתניתין נמי הכי עלו בו עשבים לא יתלוש להאכיל אבל תולש ומניח מפני עגמת נפש: **ת"ר בבית הקברות** אין נוהגין בהן קלות ראש וכו' עד אם ליקט שורפן במקומן: **מתני' ר"ח שחל להיות בשבת קורין בפרשת** שקלים

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) כתובות דף יז. לעיל ד' ג:, **ב)** [אבות דר"נ פ"ד], **ג)** מכילתא בא פי"ד, **ד)** [תענית טז.], **ה)** [ברכות דף ח. ע"ש], **ו)** ברכות דף סב: ע"ש ובהגר"צ שם, **ז)** [שמות פי"ד ע"ש], **ח)** לעיל דף יג: מו"ק דף ו. שקלים דף ב., **ט)** עיין ברכות דף ל. ופסחים קטז:, **י)** מגילה פ"ג ה"ה, **כ)** עיין רש"י גיטין ס: ד"ה ופרשת פרה אדומה, **ל)** ל: ובתענית כו., **מ)** ב"ק דף פא. [עי' תוס' כתובות יז. ד"ה מבטלין], **נ)** שאלתות פ' ויחי סי' לב (תוס' בכתובות), **ס)** [וע"ע תוס' כתובות יז: ד"ה אבל], **ע)** לקמן דף לא., **פ)** לקמן ל ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מבין הגליות שכינה בבבל היכא שריא אמר אביי: **(ב)** שם ושאינו עלוב יכול ושאינו יכול מי נדחה: **(ג)** שם מעון ביתך לא הואי גריסנא אלא בבי כנישתא היכא דמצלינא תניא: **(ד)** רש"י ד"ה דכי מרחקנא פרסה (אני וכו' בתוכו) תא"מ ונ"ב ס"א כשאני מהלך בדרך באותו מקום אפילו אני מרבה עלי את הדרך אני נכנס שם ומתפלל בתוכו: **(ה)** [מכת"י ד"ה וככרמל בים יבא כו' ואימתי היה זה הוי אומר בשעת]: **(ו)** [מכת"י ד"ה פרה אדומה. נ"ל ד"ה בשלישית פרה אדומה]:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מותר. נ"ב מלוה כן גירסת הרא"ש (כאן אבל ברא"ש דברכות איתא מותר). והרי"ף בברכות:

גליון הש"ס

גמ' בבי כנישתא דשף. עיין ברמב"ן במלחמות ספ"ד לכתובות: שם מריש הואי גריסנ'. עיין ברכות ד' ח ע"א:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

א) וַיָּבֹא אִישׁ אֱלֹהִים אֶל עֵלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל בֵּית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה: [שמואל א' ב, כז]

ב) כֹּה אָמַר יְיָ גֹּאַלְכֶם קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה וְהוֹרַדְתִּי בָרִיחִים כֻּלָּם וְכַשְׂדִּים בָּאֳנִיּוֹת רִנָּתָם: [ישעיה מג, יד] ג) וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: [דברים ל, ג] ד) לָכֵן אֱמֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים כִּי הִרְחַקְתִּים בַּגּוֹיִם וְכִי הֲפִיצוֹתִים בָּאֲרָצוֹת וָאֱהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בָּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם: [יחזקאל יא, טז] ה) תְּפִלָּה לְמשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר: [תהלים צ, א] ו) יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: [תהלים כו, ח] ז) חַי אָנִי נְאֻם הַמֶּלֶךְ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְּתָבוֹר בֶּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא: [ירמיה מו, יח] ח) לָמָּה תְּרַצְּדוּן הָרִים גַּבְנֻנִּים הָהָר חָמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ אַף יְיָ יִשְׁכֹּן לָנֶצַח: [תהלים סח, יז] ט) אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ: [ויקרא כא, כ] י) וּבְבוֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוֹ כִּי נִכְחוֹ יֵצֵא: [יחזקאל מו, ט] כ) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: [דברים כה, יז] ל) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: [במדבר יט, ב] מ) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: [שמות יב, ב]

הגהות וציונים

א] בדפו"ר נוסף גלו לאדום שכינה עמהן שנאמר [ישעיה סג, א] **מי זה בא מאדום** חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו וגו', ונשמט מפני הצענזור (דק"ס), ובכת"י וע"י נוסף עוד גלו לעילם שכינה עמהן שנאמר [ירמיה מט, לח] ושמתי כסאי בעילם: **ב]** בכת"י ובע"י נוסף ומצערי ליה: **ג]** [גי' הילקוט בתהלים רמז תש"ד **רבא** וכן גרס עין יעקב] (גליון), וכ"ה בכל הכת"י והיא הגירסא האמיתית (יד דוד, דק"ס), ועי' טו"א: **ד]** בכת"י ובע"י שבחו"ל: **ה]** בכת"י ובע"י נקבעו: **ו]** בכת"י וכמה ראשונים ואין, ועיין לעיל כח סע"א וברש"י שם: **ז]** בכת"י ובראשונים לר"ח לחנוכה (וכן בכולם), וכ"ה במשניות דפו"י (ועי' ממ"נ): **ח]** נראה להוסיף כגון ממבוי (באה"מ): **ט]** כרא"ש איתא מותר ללקוט פירותיהן: **י]** ברא"ש איתא דומיא דכל הני: **כ]** צ"ל ר"ח אדר שחל:

״והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול״, כי מאחר ששתף השם בשמם, אם כן אם יכריתו אותם מן הארץ ״ומה תעשה לשמך הגדול״, שדבר זה מגיע אל שמו[113].

שיתוף השם אף בא״י

אוצר החכמה

אמנם נראה לי, כי מה שאמרו כאן ששתף שמו בשמם שלא יהיו נאבדים בין האומות, שאין פירושו שלא יהיו נאבדים כאשר הם בגלותם בין האומות, שאף אם אינם בגלות צריכים ישראל לשתוף שמו בשמם, שלא יהיו ישראל בטלים בין האומות, כי האומות מרובים, ויהיו ישראל חס ושלום בטלים בהם[114], ואז לא יהיה כאן מפתח לפלטרין הגדולה, כמו שהתבאר למעלה. ולכך קבע בישראל שלשלת המחבר אותם אל השם יתברך, ובזה הם נמצאים ונבדלים בפני עצמם, שהם חלק ה׳ (דברים לב, ט)[115], ואינם בטלים אצל הרוב[116]. אבל לענין ישראל בגלותם הוא ענין אחר, שהשם יתברך בעצמו עמהם בגלותם[117].

אוהח 02/09/2018

מאמר שבכ גלות שכינ עמהם

ובפרק בני העיר (מגילה כט.) תני רבי

׳רפאל׳״. הרי מי ששם ״אל״ מופיע בשמו בעצם — הרי הוא מופקע ממיתה. וראה גם כן להלן פי״ב ד״ה אבל במתניתא, ושם הערה 30, פי״ג הערות 2, 154, פי״ד הערה 93, פי״ט ד״ה ויש לך לדעת, פ״ל הערה 28, פנ״ו ד״ה אמנם כאשר, פס״ב ד״ה כבר בארנו, ובאור חדש [קלו:]. ואודת שביהמ״ק נקרא ״אריאל״ — ראה להלן פנ״ה הערה 44. **(113)** יסוד נפוץ בספרי המהר״ל. ולדוגמה, ראה דבריו בגו״א במדבר פל״א אות ה בביאור דברי רש״י שם [במדבר לא, ג] ״שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב״ה״, שכתב שם: ״והיינו מפני שכתיב ׳והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול׳, כי שם ה׳ נקרא על ישראל, ולפיכך העומד עליהם כאילו עומד על הקב״ה״. ובנתיב העבודה פ״ח [א, קלח:] כתב: ״שאם ח״ו יעשה כליה בישראל ׳ומה תעשה לשמך הגדול׳, וכי יהא נקרא שמו הגדול על עצים ואבנים״. ובאור חדש [קעז:] כתב: ״המן הרשע רצה לאבד את ישראל... ואם אין ישראל, א״כ אין על השי״ת שם עילה, דעל מי יהיה נקרא שם עילה. וכמו שאמר יהושע ׳והכרית וגו׳ ומה תעשה לשמך הגדול... ודבר זה שהוא איבוד ישראל ח״ו, דבר זה נוגע אל השי״י״. וכ״ה בדר״ח פ״ו מ״י [שיז.], ובדרשת שבת הגדול [ריא:]. וראה רמב״ן דברים לב, כו שהאריך לבאר יסוד זה. וראה להלן פי״א הערה 202, פי״ג הערה 154, פכ״ב הערה 46, פמ״ט הערה 33, ופס״ב הערות 5, 16. **(114)** כי אם חסר שיתוף שמו יתברך בישראל, ממילא אין ישראל נבדלים משאר האומות, ויחשבו כאומה בין האומות, ואז יתבטלו ברוב, וכמו שמבאר. ובגבורות ה׳ פס״ד [רחצ.] כתב: ״כי ישראל והאומות מובדלים לגמרי, שאין להם השתתפות יחד, ושאר האומות, אע״ג שיש חילוק ביניהם... יש להם השתתפות גם כן, שהם אומות מתדמים, אבל ישראל והאומות אינם משתתפים כלל בשום דבר, והם נבדלים״. אך לולא ההבדלה הזו היו ישראל כשאר האומות, שנידונות כולם בסקירה אחת, ואז היו ישראל מתבטלים מחמת מיעוטם, וכמו שמבאר. **(115)** אודות שהבדל ישראל מהאומות נובע מכך ששמו הגדול נקרא עלינו, ראה דבריו בגו״א שמות פ״ג אות ט ד״ה ולכך, שכתב: ״׳ה׳ אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב׳ [שמות ג, טו], הזכיר ג׳ אבות, שהם שורשי ישראל [ראה לעיל פ״ב הערה 5], ובזה ראוים להיותם אומה לעצמה ולהיותם נבדלים מן האומות, כי מן אברהם יצחק ויעקב ואילך הוא התחלת ההבדל... ובשביל כך שם ה׳ נקרא עליהם גם כן, אשר זה השם נבדל מזולתו״, ועיי״ש עוד, שמאריך בזה. ובגבורות ה׳ פכ״ה [קו.] כתב: ״כי זה השם על ישראל נקרא, כי הוא אלקי אברהם וגו׳, שהם אבות ישראל... כי מאחר ששם הזה נקרא עליהם, הם לחלקו יתברך שהוא נבדל מכל, וכך יהיו נבדלים מכל האומות, כדכתיב [ויקרא כ, כו] ׳ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי׳, שבשם הזה הוא יתברך נבדל מיוחד, וכך יהיו ישראל נבדלים מיוחדים״. ורש״י שם בויקרא פירש ״אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו, הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו״. וראה גם כן להלן פמ״ב הערה 25, פמ״ד הערה 44, ופ״ס הערה 50. **(116)** כי הם ניכרים לעצמם, ואין ביטול ברוב נוהג כשהמיעוט הוא ניכר לעצמו [תוספות נזיר לו. ד״ה אמר, רשב״א שבת כט. ד״ה כי אדליק, מרדכי חולין פ״י סימן תשלו. ועיין תיו״ט כלאים פ״ב מ״א]. **(117)** וכמו שמבאר מיד בסמוך, וראה הערה 136, וכונתו היא שב״שתף שמו עמהם״ ישנם שני דברים; (א) הוא מבדיל ומציין את ישראל לעצמם, ובכך אינם בטלים ברוב. (ב) הקב״ה נמצא עם ישראל בכל מצב ומצב, בין בגלותם ובין בגאולתם, כי הדביקות העולה משיתוף שמו בשמם אינה ניתנת לניתוק ולהפרדה. ונקודה שניה זו תתבאר כאן סמוך.

שמעון בן יוחאי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל[118], שכל מקום שגלו — שכינה עמהם. גלו למצרים — שכינה עמהם, שנאמר (ש״א ב, כז) ”הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים”. גלו לעילם — שכינה עמהם, שנאמר (ירמיה מט, לח) ”ושמתי כסאי בעילם”[119]. גלו לבבל — שכינה עמהם, שנאמר (ישעיה מג, יד) ”למענכם שולחתי בבלה”. גלו לאדום — שכינה עמהם, שנאמר (ישעיה סג, א) ”מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו׳”[120]. ואף כשהם עתידים ליגאל — שכינה עמהם, שנאמר (דברים ל, ג) ”ושב ה׳ אלקיך את שבותך וגו׳”, ׳והשיב׳ לא נאמר, אלא ”ושב”, מלמד שהשכינה שב עמהם מבין הגלות, עד כאן. והרשב״א ז״ל בפירוש ההגדות שלו[121] הוקשה לו מה שאמר ׳ואף כשהם עתידים להגאל׳, פשיטא, אם הוא בגלות עמהם, מכל שכן שהוא בא עמהם כשנגאלו[122]. ולכך הוצרך לפרש, כי מה שאמר ׳וכשנגאלו שב עמהם מן הגלות׳, היינו שבא לומר שהשם יתברך עמהם בגלותינו זה, שהם נפוצים בכל קצוי הארץ. כך הם דברי הרשב״א[123].

יותר הצורך
בשכינה
בגלותם
מבגאולתם

ואני אומר שהדברים הם כמשמען, שיותר יש טעם להיות עם ישראל בגלות ממה שיהיה עמהם כאשר יצאו מן הגלות. שכן אמרו רז״ל לענין החולה בפרק יציאות השבת° (שבת יב:), הנכנס לבקר את החולה, לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא, אלא מתעטף וישב לפניו[124], שנאמר (תהלים מא, ד) ”ה׳ יסעדנו על ערש דוי וגו׳”. ובחבור גור אריה בפרשת ויחי (בראשית מז, לא, אות לד) פרשנו שני טעמים[125]; האחד, שכל דבר שצריך שמירה — השגחתו עליו יותר[126], והחולה שיצא מטבעו, אשר נתן השם יתברך הטבע אל האדם להעמיד את האדם[127], ועתה נשתנה טבעו, צריך הוא אל השמירה שלא יהיה נפסד, והשמירה

שינויי נוסחאות ”יציאות השבת” כ״ה מד״ל, ובד״ר ”במה מדליקין”.

---

(118) ”לפני הקב״ה” [לשון הגמרא שם]. (119) כן הוא הגירסא בעין יעקב, ומעין זה בילקו״ש ח״א רמז תי. אך בגמרא שלפנינו לא הובא הפסוק מעילם. וכן ציין שם המהרש״א. (120) כאמור כך היא הגירסא בעין יעקב, ובגמרא שלפנינו לא דובר על גלות אדום. (121) לפנינו הדברים נמצאים בפירוש הריטב״א בעין יעקב, ואינם נמצאים בפירושי הגדות לרשב״א. ובפירושי הגדות לרשב״א הביא גמרא זו בברכות ח., ולא העיר עליהם דבר. (122) שאם הקב״ה נמצא עם ישראל בהיותם בדיוטא תחתונה, בודאי שיהיה אתם בהיותם ברום מדריגתם. (123) לשון הריטב״א שם בעין יעקב: ”מפני כבוד השכינה לא אמר הכתוב שהשכינה בגלות הגדול הזה שאנו מפוחרים בקצוי הארץ, ולא הזכירה אלא בגאולה, ומתוך כך למדנו ג״כ שהיא בגלות. וכן התנא אחז דרך הכתוב. אבל ודאי לא בא ללמד רבותא על שהיא בשעת הגאולה, אלא שהיא בגלות נמצא, שעונותינו המאחרין הגאולה גורמים גלות לשכינה”. (124) ”מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה” [לשון הגמרא שם]. ופירש רש״י שם ”מתעטף מאימת שכינה, כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין”. (125) לפנינו שם בגו״א ישנו רק לטעמו השני שכתב באן. (126) פירוש — כל דבר שאינו יכול לדאוג לעצמו, אלא לשם קיומו הוא זקוק לשמירה מאחרים, אזי השגחתו עליו ביותר בכדי להשלים את העובדה שאינו יכול לשמור על עצמו. וכגון אלמנה ויתום, ”לפי שהם תשושי כח, ודבר מצוי לענותם” [רש״י שמות כב, כא], וכתוצאה מכך ישנה השגחה ושמירה מיוחדת של הקב״ה עליהם, וכמבואר בבאר הגולה באר הרביעי [עג.]. וכן מבואר בגבורות ה׳ פס״ז [שי:]. וכן מצאנו ביחס שבין ה׳ לגר, שדוקא משום שבני אדם מבזים את הגר, והוא שפל ומדוכא, הקב״ה ממציא לו בגד ולחם בהשגחה מיוחדת, וכמבואר בגו״א דברים פ״י אות טו. וכן מצאנו לגבי ארון ה׳ שהיה בשדה פלשתים שבעה חודשים [ש״א ו, א], ועל כך אמר הקב״ה: ”אם אין אתם משגיחים עליו — אני אשגיח עליו” [ב״ר נד, ד]. וישראל בין האומות, שהם אינם מסוגלים להגן על עצמם, דרשו [שהש״ר ז, ג] ”אין הקב״ה משגיח על אוה״ע, ועל מי הוא משגיח, על ישראל”. וראה הערה 135. (127) אודות שטבע מקיים — כן מבואר למעלה בהקדמה, וראה שם הערה 9, ופ״א הערות 18, 42, וכן ביאר להלן פי״א ד״ה וכבר הרחבנו, שהדברים הטבעיים יש להם קיום. וראה שם הערה 90.

מן השם יתברך[128]. והטעם השני הוא, שהכתוב אומר (ר' ישעיה נז, טו) "את דכא ושפל רוח אשכן", שזהו ממדת השם יתברך ששכינתו עם אשר הוא דכא[129], וכבר התבאר למעלה ענין זה באריכות[130]. ולכך החולה שהוא דכא[131], השם יתברך עמו בפרט.

ב' טעמים שה' בפרט עם גלותם

ולשני הטעמים ראוי שיהיה השכינה עם ישראל ביותר כאשר הם בגלות, שכאשר הם בגלות אז הם כמו חולה שיצא מטבעו, כי אין מן הטבע וממנהגו של עולם שתהיה אומה תחת אומה אחרת, וכמו שהתבאר למעלה[132]. ולפיכך השם יתברך אתם בגלות, ואם לא כן, איך יהיה עמידה וקיום להם במלכות רביעית[133], אם לא כי יד ה' עשתה זאת. וכן לטעם השני

02/09/2018אהרת

---

(128) לשונו בח"א לנדרים מ. [ב, יט.]: "אחר שהטבע נפסד אצלו [אצל החולה], הרי הקב"ה קיומו, וזה שהוא זן את החולה... כי החולה מסולק מן הטבע החומרית, ומאחר שהוא מסולק מטבע החומרית, שהרי הוא חולה, ויש הפסד לטבע החומרית, אז הש"י שהוא נבדל מטבע החומרי למעלה מראשותיו, ששם השכל הבלתי טבעי, והבן הדברים האלו מאוד". ובח"א לב"מ פז. [ג, נא:] כתב: "כי השכינה למעלה מראשו של חולה, ודבר זה בודאי, כי כאשר יחלש הגוף — מתקרב השכינה אל האדם". ועוד אחדות שהרוחני זוכה לשמירה מהשי"ת, ראה דבריו בנתיב הצניעות פ"ג [ב, קט:], שהביא שם את דברי הגמרא [ב"ק לח:] שישראל נצטוו שלא לעשות מלחמה ולצער את בני עמון [דברים ב, יט] מחמת צניעותה של אם עמון. וכתב שם: "כי הצניעות שהוא נסתר ונטמן, וראוי שיהיה חוסה תחת כנפי השמירה, שיהיה נשמר ביותר, שזהו ענין הצניעות שהוא ראוי אל השמירה מן הש"י עד שהוא חוסה תחת כנפי השי"ת". וכן כתב בח"א לקידושין פב. [ב, קנג:] בנוגע לתורה שמשמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו תקוה ואחרית בזקנותו [קידושין שם], שכתב: "אבל התורה, מפני שאינה גופנית, אין לה התלות בגוף כלל, ונותנת לו כח וגבורה מן הש"י, ונותנת אליו השמירה מן הש"י ג"כ". וראה להלן פכ"ה הערה 3, פכ"ט הערה 14, פ"ל הערה 33, ופמ"א הערה 32.

(129) לשונו בגו"א בראשית פמ"ז אות לד: "והטעם דהשכינה [למעלה מראשו], כי 'את דכא ושפל רוח אשכון', ואין לך דכא במו חולה, ולכך השכינה עמו תמיד". וזהו יסוד נפוץ בספרי המהר"ל שהשכינה שורה על הענו והדכא, וכפי שכתב בנתיב התורה פי"ב [א, נב.], וז"ל: "אלמנה ויתום השי"ת קרוב להם, שנאמר 'אני אשכון את שפל רוח', והוא יתברך יריב ריב שלהם, ודבר זה מצד מידת הענוה שהוא על הכל". וכן כתב בנתיב הענוה פ"א [ב, ב.], נתיב התשובה פ"א [ב, קמח:], גבורות ה' פכ"ג [ק:], אור חדש [קיד.], ודרשת שבת הגדול [רב:]. וראה להלן פי"ב ד"ה הדביקות שיש, ששם נתבאר יותר טעמה של הנהגה זו. וראה לעיל בהקדמה הערה 19, ולהלן פי"ג הערה 138, ופכ"ג הערה 58.

(130) שמא כונתו לדברים שכתב בסוף ההקדמה: "כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביה אותו, ומפני כך ישראל גם כן... בשביל שהם מקטינים עצמם, הקדוש ברוך הוא מגביה אותם", וראה שם הערות 19, 20. אמנם מלשונו כאן לא משמע שכונתו לדבריו הקצרים שבהקדמה. [ולולא דמסתיפנא הייתי אומר שכונתו לדברים שכתב בגבורות ה' פס"ז (שי.), שהאריך לבאר ענין זה (ויובא להלן ר"פ יב), ומכנה את הספר גבורות ה' "למעלה". וראה הערה 158, ולהלן פנ"ט הערה 99].

(131) "ואין לך דכא כמו חולה" [לשונו בגו"א בראשית פמ"ז אות לד]. ובנדרים מ. אמרו "אין 'דל' אלא חולה". ולהלן פכ"ח ד"ה ועוד תרע כתב: "סובלי חלאים... יש להם התנגדות מן עוה"ז, שהרי הם מדוכאים בחולי". וראה שם הערה 71.

(132) פ"א [ד"ה ועוד כי לפי], ושם ביאר שישנם בגלות ג' דברים החורגים מהטבעי; (א) היציאה מהמקום. (ב) הפיזור.. (ג) השעבוד. וצ"ב מדוע כאן נקט דוקא רק בשעבוד כמאפיין את הגלות כיציאה מהטבע. וצריך לומר שכונתו להראות כאן שבגלות ישנו לחץ תמידי הלוחץ עלינו לכלותינו, כפי שמחלה מכלה וממעטת את החולה, ואילולי ה' עחרז אינו יכול לו. ולכך הפן של השעבוד בגלות מקביל יותר לחולה מאשר הפנים האחרות של גלות. ולעיל פ"ט הערה 163 נתבאר שהשעבוד בגלות גורם למיעוט ישראל. וראה לעיל הערה 76.

(133) נקט דוקא במלכות הרביעית, כי היא המלכות הלוחצת על ישראל יותר משאר מלכויות, כי מלכותה נמשכת ומתארכת יותר משאר מלכויות, וכפי שיתבאר להלן פי"ז [כולו]. ושם בסוף הפרק כתב: "והתבאר לך תוקף המלכות אשר יש להם אריכות הצלחה בעוה"ז... שעמדו חכמים על ענין מלכות רביעית וכוחה". ובר"פ יח כתב: "הנה בארנו מה שיש בו די מענין מלכות רביעית אשר חלק הש"י אליו חלק גדול בעולם עד עידן עדנין, וחכמי האמת והחסידים והקדושים קבלו עול

אשר אמרנו, כי עיקר שכינתו בתחתונים[134], כי כן מדתו של השם יתברך להיות שכינתו את דכא, וישראל בגלות מדוכאים הם, ראוים שיהיה שכינתו עמהם. אבל כאשר יצאו מן הגלות, אז יעלה על הדעת שאין השם יתברך אתם. ולפיכך אמר (מגילה כט.) אף כאשר ישובו מן הגלות הוא נמצא אתם. וכאן מה שהשם יתברך עם ישראל בגלות הוא טעם אחר[135], כמו שאמרנו למעלה, כי אין ישראל נפרדים מן השכינה מאחר שהוא יתברך שמו שתף שמו בשמם. ולכך בכל גלות וגלות ובשובם הוא אתם, כי לדביקות הזה אין פירוד. ולכך קאמר שאף כאשר הם עולים מן הגלות, שאז אין לומר שהוא אתם בשביל שצריך שיהיה לו השגחה עליהם, רק בשביל כי לא הוסר הדבוק ההוא, כי אין הסרה לו, וכמו שיתבאר עוד[136].

תפילה בצבור — יציאה מהגלות

ובפרק קמא דברכות (ח.), תניא רבי נתן אומר, מניין שאין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, שנאמר (איוב לו, ה) "הן אל כביר[137] לא ימאס". וכתיב (תהלים נה, יט) "פדה בשלום נפשי מקרב לי"[138]. אמר הקב"ה, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור, כאילו פודה לי ולבני מבין האומות, עד כאן[139]. ורצו גם בזה כי השכינה עם ישראל בגלותם, כמו שאמרנו. ואף על פי שאצלו אין שייך שעבוד חס ושלום[140], מאחר שהוא יתברך

מלכות זה עליהם". וראה הערה 135, שסברה זו [שהקב"ה משגיח על ישראל בגלותם מחמת לחץ האומות] הוזכרה אף לגבי גלות מדי. וראה להלן פל"ג הערה 61.

(134) כפי שהתבאר בגבורות ה' פס"ו ופס"ז, שפתח שם בשאלה [שה:]: "ויש לשאול, הנה השמים כסאו והארץ הדום רגלו, ויהא שכינתו בעליונים, ולמה בחר לשכון בתחתונים... למה צריך בתחתונים שהם עפר רימה ותולעה". וענין זה יתבאר יותר להלן ר"פ יב, שביאר שעיקר כוחם של התחתונים הוא דוקא מחמת שפלותם. וראה שם הערה 1, ולהלן פכ"ב הערה 142.

(135) פירוש — אם הטעם היחידי לכך שהקב"ה נמצא עם ישראל בגלותם היה משום שהוא שוכן עם דכא, אזי היה מקום לחלק ולומר שלא יהיה עם ישראל בגאולתם. אך הואיל וישנו טעם נוסף להמצאותו של הקב"ה עם ישראל בגלותם, ממילא לטעם נוסף זה אין מקום לחלק בין גלותם לגאולתם של ישראל, וכמו שיתבאר. ועוד אודות הטעם של "דכא", ראה באור חדש [סה:] שכתב: "כי כאשר גלו ישראל... גם הש"י היה עמהם, עד שנאמר [ירמיה מט, לח] 'ושמתי כסאי בעילם'... כי כסא מלכותו היה בעילם, כמו שקודם שגלו ישראל היה כסא מלכותו בירושלים... שלא יניח את ישראל, שאם כך היו כלים בגלותם תחת האומות, רק כי הש"י עמהם והשגחתו עליהם... כי הש"י השגחתו על ישראל שלא יניח אותם עד שמאביד מלך ושרים מפניהם אשר הם מצירים אותם". הרי שמתבאר ששני הטעמים אמת לגבי המצאותו של השי"ת עם ישראל בגלותם; (א) שמירה על הדכא. (ב) שתף שמו בשמם. והנפק"מ בין שני טעמים אלו תהיה בגאולתם של ישראל, שלטעם של "דכא" אין כבר הכרח לומר שהשי"ת ימצא עמהם בגאולתם. אך לטעם של "שתף שמו בשמם" ישנו הכרח כזה, וכמו שמבאר.

(136) להלן פי"א ד"ה ובמדרש מצאתי, וכן להלן פי"ג ד"ה הרי התבאר. ובגו"א דברים פ"ל אות א כתב: "אבל ישראל, הגלות שלהם מגיע לעצם כבודו, שהשי"ת נקרא 'אלוקי ישראל' [שמות כד, י]... וכאשר גלו, במה שעצם כבודו דבק בהם, כאילו גלה אתם. וכאשר שבים... כאילו נגאל ושב אתם... וכתיב [דברים ל, ג] 'ושב ה' אלוקיך', להורות שהדבר הזה הוא כאילו הוא יתברך נגאל עמהם". וכן הוא להלן פס"ב הערה 6.

(137) "תפילת הרבים" [רש"י שם].

(138) המשך הפסוק שם הוא: "כי ברבים היו עמדי".

(139) וענין זה מובא כמעט אות באות בנתיב גמילות חסדים פ"א [א, קמז.], ובאור חדש [קנה:].

(140) נראה להטעים את ה"חס ושלום" שבזה, כי כבר כתב בתפארת ישראל פל"ז [קח.]: "כי כבר נתבאר הרבה מאוד, כי כל משועבד הוא חומרי, כי החומר הוא משועבד תחת הצורה". ובהקדמה שניה לגבורות ה' [טו] כתב: "כי החומר הוא עבד... כי החומרי משועבד לשכלי". וכן חזר וכתב בגבורות ה' פ"ט [נו.], ושם [קסו.]. [וראה להלן פי"ג הערה 98.] וקודם לכן כתב בגבורות ה' פט"ז [עז.], בביאור ששבט לוי לא נשתעבד במצרים [רש"י שמות ה, ד], בזה"ל: "כי כבר אמרנו לך שהשעבוד הוא שייך דוקא לחומר שהוא מוכן להשתעבד בו ולהיות מתפעל... אמנם שבט לוי מפני שהיה קדוש, ומי שהוא קדוש הוא נבדל ממעשה החומר... לא